24ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 6542 — 14 ՅՈՒԼԻՍ 1907 — ՇԱԲԱԹ — 16 ՃԷՄԱԶԻ-ԻԻԼ-ԱԽԷՐ 1325 — 27 JUILLET 1907 — 24me année № 6542

"ԱՐԵՒԵԼՔ"
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
Կ. ՊՈԼՍՈՅ, ՂԱԼԱԹԻՈՅ.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ]

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՄԱՐ ՏԱՐԵԿԱՆ	80 Ղրշ
» » ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	45 »
ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՏԱՐԵԿԱՆ	195 »
» » ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	60 »
ՕՏԱՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՏԱՐԵԿԱՆ	35 Ֆրք.
» » » ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	20 »

ԹՂԹԱՏԱՐԻ ՆԱԽԵՐԸ ՄԵՐ ՎԲԱՅ

10 ՓԱՐԱ

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

آره‌ولك
ارمنیجه یومی و سیاسی غزته
صاحب امتیازی قره‌کین بویاجیان
درعلیه غلطه

"ARÉVELK"
JOURNAL ARMÉNIEN
Directeur-Propriétaire
KARÉKIN BOYADJIAN
Con s|ple, Galata

10 PARAS

ԳԱԼՖԱԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑ

Ս.

Սրբուհի մայրապետ և Գալֆեան Որբանոցին հիմնադրութիւնը. — Երանուհի մայրապետ և Որբանոցին անկումը. — Քրիստոնէ մայրապետ և Որբանոցին ծաղկումը. — Պատրիարքական հոգածութիւն. — Տիկնոջ խնամակալութիւն, — Որբանոցի այժմեան վիճակը. — Պէտքերն ու կարիքները։

Ինքնատիպ և օրինակելի հաստատութիւն մըն է Գալֆեան Որբանոցը, զուտ մարդասիրական նպատակով հիմնուած։ Բազմաթիւ որբ ու անտէր աղջիկներ հոն կը պատսպարուին և կը պատրաստուին ապագայի լաւագոյն մայրեր և իրենց հայրենիքին օգտակար անդամներ ըլլալու։ Շատեր այնպէս կը կարծեն որ բարեգործական մեծ հաստատութիւններ հիմնելու համար անպատճառ միլիոնատէր ըլլալու կամ ամերիկեան կրեսսներու նախանձը շարժելու չափ հարստութիւն ունենալու է։ Այս կարծիքը հիմնովին սխալ է։ Որքա՛ն հարուստներ անհետ անանուն մեռած գացած են, և ժամանակի ամենակուլ գերկին մէջ անոնց անունն ու յիշատակը բնաջինջ եղած է մարդկութեան յիշողութենէն։ Հարստութենէ, փարթամութենէ շատ աւելի օգտակար եղած է մարդկութեան բարի կամքը, գործնական խելքն ու յարատեւող ծառայութիւնը։ Ասոնք են եղած իրապէս բարեգործական հաստատութեանց հիմնարկութեան բուն շարժառիթները։ Աղքատ բարի անձեր են հիմնած մարդկութեան ամենամեծ բարեգործական հաստատութիւնները։ Հարուստներ և հարստութիւն այսպիսի մարդոց ձեռքը միջոց եղած են բարի նպատակի համար։ Ասոնք իրենց հզօր կամեցողութեամբ, իրենց նմանողներուն օգտակար ըլլալու մաքուր ու խորին համոզումով ազդած են միշտ հարուստներու և ունեւորներու վրայ, որոնցմէ գանուած են միշտ բարեսէր անձեր, որոնք իրենց քսակին բեռները լայն լայն բանալով հիմնած են որբանոցներ, հիւանդանոցներ, դպրոցներ, համալսարաններ և այլն։

Այս ընդհանուր ճշմարտութիւնները կը հաստատեն նաև Սրբուհի մայրապետ և իր հիմնած հաստատութիւնը։ Ո՞վ էր սակայն Գալֆեան Որբանոցին հիմնադիրը։ Մայրապետ Սրբուհի Գալֆեան ծնաւ Դարթալի մէջ (Կ. Պոլիս) 1822 փետր. 17ին։ Նոյն ազգային աղջիկը 12 տարեկան հասակին մէջ կը զբաղուի հայրական խնամքէ և շնորհիւ վաղաբար բարեկամներու և ազգականներու, նաև քանի մը կտոր կալուածներէ, տունէ ու տեղէ և կը գաղթէ իր մօր հետ Խասգիւղ Աղաթօն Գրիգորի՝ իր հօրեղբօրորդւոյն տունը, ուր ըստ իր խոստման՝ 1840ին կը զգենու մայրապետութեան սեւ ագեմը։ Մինչեւ 1850 թուականը Սրբուհի մայրապետ դեռ դպրոց չուներ. այդ թուականին արհեստանոց մը կը բանայ, ուր երկաթե աղքատիկ աչակերտներուն ձեռարուեստը կ'ուսուցանէ, որոնցմէ շատեր վարպետներ կ'ելլան ապագային մէջ։ Սրբուհի մայրապետ իր ձեռարուեստական հաղուագիւտ արտադրութեանց համար ո՛չ միայն տեղական ամենաբարձր չրջանակներու մէջ փնտռուած արուեստագործ մը էր, այլ նաև արտասահմանի մէջ ալ գնահատուեցաւ անոր արժանիքը և 1868ին Անվէրսի ցուցահանդէսի կարգադիր մասնախումբը անոր առաջին կարգի պատուոյ վկայական տուաւ։ Թէև հայ և օտար շրջանակներուն քաջ ծանօթ էր Սրբուհի մայրապետ, թէև անոր ասեղնագործական արտադրութիւնները, մանաւանդ ոսկեթել օյմաները մեծ ընդունելութիւն գտած էին ամէն շրջանակներու մէջ, բայց Սրբուհի մայրապետ դեռ Որբանոց մը հիմնելու գաղափարը չէր յղացած։ Եթէ պէտք է հաւատալ Սրբուհի մայրապետի կենսագիր Գրիգոր Մարգարեանի խօսքերուն, որբուհիներ հաւաքելու և զանոնք խնամելու գաղափարը առաջին անգամ յղացեր է Շահնազարեան վարդապետ։ Ներսէս վրդ.ի քարոզչութեան օրով Խասգիւղ եկած էր գրաբար կարապետ վրդ., և Սրբուհի ներկայացաւ անոր։ 1865ի քոլերային պատճառով բազմաթիւ աղջիկներ անծնող և անտէր մնացած էին ու ցերեկները չոր հաց մուրալով գիշերները եկեղեցւոյ փակը կամ ախոռներուն մէջ կ'անցընէին։ Կարապետ վարդապետ ընդունելով Սրբուհի մայրապետը, անոր ըսաւ.— «Ձեր ուխտն ու անձնուիրութիւնը գովելի են արդարեւ։ Միայն թէ Եւրոպայի մէջ մայրապետներն աւելի գործնական և աւելի մարդասիրական եղանակս կ'ապացուցանեն իրենց նուիրական կոչումը։ Ասոնք՝ որբեր ու հիւանդներ կը խնամեն, ազգ կը դաստիարակեն, թշուառ հիւանդներ որոնելով՝ անոնց արատսիրը կը սրբեն և այս պատճառով իրաւամբ կը կոչուին «Գթութեան Քոյրեր»։ Ինչո՞ւ դուք ալ չէք հետեւիր անոնց օրինակին։ Տեսէ՛ք քոյրերն ո՛րքան աւերումներ գործած է և որչա՛փ թշուառներ կան ձեր ամէն մէկ քայլին առջեւ, կարօտ՝ մայրական խնամոց և անձնուէր հոգածութեան։ Գուտեանդեցէք ուրեմն, գործի սկսէք, ապաւինելով յԱստուած և հաւատք ունենալով ազգին բարեսրտութեան վրայ»։ Սրբուհի մայրապետ զգածեալ չեչտերով կը պատասխանէ. «Հայր Սուրբ, ուսում չունիմ, որ տղայ դաստիարակեմ, հարստութիւն չունիմ, որ նիւթական մեծ չահ մը ընեմ, բայց ինչ որ պարզեւած է ինձ Աստուած — բարի կամք և առողջութիւն — սիրայօժար կը նուիրեմ սիրելի անտէր որբոց, ձեռքս խղճիս վրայ, հոս հանդիսաւորապէս ուխտելով ձեր երեք հարիւրեակ առջեւ, մինչեւ մահս խոստմանս հաւատարիմ մնալ» (տես կենսագրութիւն տպ. Կ. Պոլիս 1892, էջ 17-18)։

Այս հանդիսաւոր խոստման օրէն կը սկսի Սրբուհի մայրապետ որբուհիներու խնամածութիւնն։ Երկու չարթուան մէջ 2-10 տարեկան բացարձակապէս անտէր 17 որբ աղջիկներ կը հաւաքէ, 4ը Զբաքալաքի թաղին մէջ գտնուող ախոռի մը մէջէն, 7ը Ս. Ստեփաննոս եկեղեցւոյ բակէն, մնացեալները մայրաքաղաքիս այլ եւ այլ կողմերէն։ Սրբուհի մայրապետ ինն ամիս կը պահէ այս որբերը և իր խնայած 200 ոսկին անոնց համար կը ծախսէ։ Դրամագլուխը կը սպառի. իր բանած ոսկեթել օյմաները մօտա ըլլալէ կը դադրին. այսպէսով նիւթական միջոցներէ բոլորովին կը զրկուի Սրբուհի մայրապետ, բայց չի յուսահատիր իր սկսած բարի գործը շարունակելու համար։ Խուզիւղի քարոզիչ Տ. Ներսէս եպիսկ. Սրբուհի մայրապետը կը ներկայացնէ Թագ. Թագեան Պօղոս Պատրիարքին, որ օրհնելով զայն՝ Թագ. Խորհրդոյ անոր տուած յանձնարարագիրը կը հաստատէ և կը յորդորէ ունեւոր ազգայինները օգնել Սրբուհի մայրապետին։ Թագ. Խորհուրդը իր հսկողութեան ներքեւ կ'առնէ Որբանոցը և Տ. Գէորգը խնամատար կը կարգէ 1866 օգոստոս 25ին։ Նոյն թուին սեպտեմբեր 3ին Պօղոս Պատրիարք կը հաստատէ Թագ. Խորհրդոյ այս բարեսիրական ձեռնարկը և նոյ. 15ին կը հաստատուի ըստ Պատրիարքական հրամանի «Երեց ամաց ընծայման Ս. Կուսին Մարիամայ» մայրապետական միաբանութիւնը (տ. կենսագր. 23-24)։ Զնայելով նախանձոտներու հանած բազմապիսի դժուարութեանց, Սրբուհի մայրապետ Ղալաթիոյ մէջ քարուկիր տուն մը կը գնէ և հոն կը փոխադրէ իր որբուհիները։ 1870 մայիս 2ին կայս. շնորհաց կ'արժանանայ և Որբանոցին 50 ոսկի դրամէ զատ օրական $7\frac{1}{2}$ օխա միս և 15 օխա հաց կը շնորհուի, որ մինչեւ այժմ մեր Առատաձեռ Օգոստափառ Վեհապետին շնորհիւ կը մատակարարուի մարդասիրական այս մեծ հաստատութեան։ Կայսերական այս շնորհաց համար անհուն երախտագիտութիւն յայտնելով, Սրբուհի մայրապետ 1871ին կը գնէ Տաքէսեանց Խասգիւղի ընդարձակ ապարանքը որ աճուրդի դրուած էր, 950 ոսկիով։ Սրբուհի մայրապետ երբ այդ տունը գնելու կ'ելլէ, 110 փարա կ'ունենայ միայն, սակայն 8 օրուան մէջ 650 ոսկի կը հանգանակէ և երկու ամսէն ետքը մնացեալ 300 ոսկին ալ կը վճարէ և 1871 մարտ 1ին իր 23 որբուհիներով կը հաստատուի Տաքէսեանց ապարանքին մէջ, որ այնուհետեւ Գալֆեան Որբանոց անունը կ'առնէ (կենսագր. 27-28)։ 1892ին որբուհիներուն թիւը 40ի կը հասնի։ Մայրապետը անկէ ետքը ջանք չի խնայեր իր որբուհիներուն դաստիարակութեան համար և զանոնք կը մարդէ մանաւորապէս առտնին տնտեսութեան, ձեռագործութեան, արդուկի, ասեղնագործութեան մէջ իբր բարի և առաքինի մայր։ Մինչեւ 1892 տարին Գալֆեան Որբանոցէ շրջանաւարտ կ'ելլեն 132 աղջիկներ, որոնց 93ը իրենց մերձաւոր ազգականներուն կը յանձնուին և ուսուցչուհիութեամբ կը զբաղին պատուաւորապէս, 37ը Որբանոցի ծախքով կ'ամուսնանան և պարկեշտ տանտիկիններ կ'ելլան, ինչպէս վերեւ յիշուածները, 2ը կը մտնին։ 1883ին Սրբուհի մայրապետ երախտագիտական ուղերձով մը նրբարուեստ գորգ մը կը մատուցանէ մեր Օգոստափառ Կայսեր, որ ի նշան Իր Բարձր գոհունակութեան և Վեհապետական Թանկագին հոգածութեան, 300 ոսկի կը շնորհէ այս մարդասիրական հաստատութեան։ Սրբուհի մայրապետ 120 ոսկւով խանութ մը կը գնէ Որբանոցին համար ի Սիլահտար Աղա։ 1885ին մեր Գթառատ Վեհապետը կրկին 50 ոսկի կը շնորհէ Որբանոցին և կը բարեհաճի հրամայել որ Գալֆեան Որբանոցին տահանեալ օրական հացն ու միսը Իր Անձնական Գանձէն տրուի։ 1886 փետրուար 12/24ին Սրբուհի մայրապետ Ներսէս Պատրիարքի խորհրդով իր հիմնած հաստատութիւնը ազգին կտակեց։ Այս կտակագրին մէջ, զոր գրեց Ստեփան փաշա Ասլանեան, կ'ըսուի.—

«Ես Սրբուհի մայրապետս Նշան Գալֆեան, որ առողջ մտքով և յօժար կամքով զամ այսօր կարդացուել և գրել զայս կտակ, որով Լուսաւորչական Ս. Աթոռոյն հարազատ ազգիս ընդհանրութեան նուիրեմ՝ որբ և անտերունչ աղջիկ տղաս պատսպարան և կրթական Որբանոցն, զոր յաջողեցայ հիմնել ի Կ. Պոլիս յամի 1866 և օժտել ու բարեկարգել անհրաման ողբմութեամբն Աստուծոյ և շնորհաց Վեհափառ Կայսերաց Մեծի Տէրութեանն Օսմանեան և սատարողք և նուէրովք բարերարաց»։

1886ին Գալֆեան Որբանոցը ունէր 1) Տաքէս Ամիրայի փայտաշէն տունը, որ 12 սենեակ, 1 սրահ, 1 քարաշէն բաղնիք, 1 ալբիւր ունէր և պարտէզով շրջապատուած էր, 2) Որբուհիներու համար ամբարնոց մը Դարթալի մէջ. 3) Ղալաթիա Մոմխանէ փողոց կրպակ մը, 4) Կրպակ մը Վալիտէ Խանի մէջ, երկու կրպակներն ալ Բարամանեանք նուիրած էին, 5) Ա.) 200 օսմ. քսնօլիստ նուէր Տիկին Երմոնիկ Գարակէօզեանի, Տիկին Մարիամ Եաղըճեանի, Բ.) 1 Բումբլիի երկաթուղւոյ բաժնետոմս, Գ.) 1 Գալաքէշ քաղաքի փոխառութեան տոմս։

Որբանոցի այն ատենուան ուսման ծրագրին համաձայն կ'աւանդուէին. 1) Հայերէն, 2) Քրիստ. վարդապետութիւն, 3) Ս. Գրոց և Ընդհանուր և Եկեղեցական պատմութիւն, 4) Բնագիտութիւն և ուսողութիւն, 5) Գեղագրութիւն, Գծագրութիւն, Նկարչութիւն, 6) Աշխարհագրութիւն, 7) Երգեցողութիւն, 8) Ձեռագործ։

1886—1889ին Սրբուհի Մայրապետ նոյն եւանդով կ'աշխատի Որբանոցի ծաղկման համար։ Շուրջ 40 որբեր կը խնամուին այդ հաստատութեան մէջ տարեկան մօտաւորապէս 7—800 ոսկի ծախքով, որ մեծ մասամբ հանգանակութեամբ կը հաւաքուի։ Այսպիսի բեղուն կեանք մըն էր անա, որ 1889 յուլիս 4ին մարեցաւ։

Իր մահուընէն անմիջապէս առաջ Խորէն Պատրիարքին ուղղեալ խնդրագրով Սրբուհի Գալֆեան իր տեղ առժամեայ տեղակալ մայրապետ կարգեց Երանուհի Յովհաննէսեան քոյրը, որ այնուհետեւ Որբանոցի ներքին վարչութիւնը ստանձնեց, բայց դժբախտաբար չարդարացուց իր արժանաւոր նախորդին և հանրութեան իր վրայ դրած յոյսերը։ Սրբուհի մայրապետին վախճանելէն երկու տարի ետքը 1891ին մեծ հանդէսով կատարուեցաւ Գալֆեան Որբանոցի 25ամեայ Յոբելեանը, ներկայութեամբ Պատրիարքին օրով։

Երանուհի մայրապետի պաշտօնավարութեան առաջին տարիները անյաջող չէին, բայց հետզհետէ Որբանոցի ամուսիններուն թիւը նուազեցաւ, կամաւոր նուէրները դադրեցան և 1901էն մինչեւ 1902 անկման ցաւաբեր չրջան մը սկսաւ։ Օրմանեան Ս. Պարիրաք Հայրը մասնաւոր խնամքի առարկայ ըրաւ Գալֆեան Որբանոցը, որ այլ եւս համակրութիւն չէր վայելեր և Երանուհի մայրապետ իր նախորդին բարոյական հեղինակութիւնը չունէր, բարեբարեներուն դիմելով կամաւոր նուէրներով հաստատութեան ծախքերը գոցելու համար։ Խեղճ որբուհիները մնային անխնամ, անօթի ծարաւ։ Որբանոցի պարտքերը հետզհետէ կ'աճէին։ Երանուհի մայրապետը Սրբուհիի անտեսագիտական և խնայասիրական շնորհալի առանձնայատկութիւններէն ալ զուրկ էր։ Անգամին տոկոսներով փոխառութիւններ կը կնքէր, անհաշիւ կը ծախսէր։ Որ և է հաշուեցոյց մը չկար, որով կարելի ըլլար տեսնել ծախքը կամ եկամուտը։ Ս. Պարիրաք Հայրը այս յոռի մասնակարութեան վերջ մը տալու համար, իր կողմէն քննիչ և հսկող կարգեց նախ Ստեփան փաշա Ասլանեանը և ապա Իլիաս էֆ. Զայեանը, որոնք սակայն Երանուհի մայրապետի ընթացքէն դժգոհելով հեռացան, մօտաւորապէս տարի մը աշխատելէն ետքը։ Այն ատեն Ս. Պարիրաքը իրեն ներկայացուցիչ կարգեց Պատրիարքարանի դիւանապետներէն Խաչատուրեան և Թեվան էֆէնտիները, որոնք սկսան լրջօրէն զբաղիլ այս բարեսիրական գործով։ Պատրիարքարանի աւագ դիւանապետները ցուցնելով տեսան որ որբուհիներուն Թիւը զգալապէս նուազած էր. 20—28 հոգի մնացած էին և անոնք ալ շատ խեղճ վիճակի մէջ։ Որբանոցին մաքուր ընտանեկան կեանքի ձեւ ու կազմակերպութիւն տալու և մեր համայնքին օգտակար մայրեր, բարեկրթ ուսուցչուհիներ և անհատներ պատրաստելու համար յիշեալ էֆէնտիները Ս. Պատրիարք Հօր առաջարկեցին Տիկնանց Խնամակալութիւն մը կազմել, որուն հաստատութեամբ կը սկսի Գալֆեան Որբանոցի ծաղկման նոր շրջանը, որու մասին յաջորդ յօդուածով կը խօսինք։

ՏՕՔԹ. Յ. ԹՕՓՃԵԱՆ

ԱՌՏՆԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՍ

Ձերմակեղինաց վրայեն ժանգի բիծերը հանելու համար պէտք է տաք ջուրի մէջ 5 առ % ընակաղնի (tanin. մազը) լուծելով, բիծերուն տեղերը ատով ամրապէս շփել և 5-6 ժամ ետքը լուալ, ապա բիծերը աճառտալ և դարձեալ լուալ։ Ասկէ ետքը 5% acide oxalique խառնուած ջուրի մէջ թրջել և 6 ժամ ետ այդպէս թողուլ։ Մէկ քանի անգամներ այսպէս լուալով մաքրելով, ժանգի բիծերը կ'անհետանան առանց վնասելու լաթին։

ՕՐՈՒԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԷՆ

Տպաւորութիւն մը՝ օրուան գրական հանդէսէն որ դեռ թարմ է ամէնուս մտքին վրայ, իր պարզութեամբը խորազդեցիկ և իր բարոյական նշանակութեամբը պատկառելի։ Լայն ու երկար սրահ մը, ուր նստարանէ, աթոռէ ու սեղանէ զատ ոչինչ կայ։ Բայց այդ անչուք կահաւորումը, որ վտանգաւոր կամ դպրոցական միջավայրի մը երեւոյթը կուտայ սոնոր, չեմ գիտեր ինչ խորհրդաւոր բան մը ունի և վայրկեան մը վերջը կենդանութիւն կ'առնէ, հրաւիրեալներուն ժամանումովը, որոնք կը խռնուին, կը տեղաւորուին՝ ուր որ կրնան, կամ ուր որ կրնայ տեղաւորել զիրենք Ց. Ի. Ցանձնաժողովին անխոնջ քարտուղարը, Փսփսղան Նշան էֆ.ն, որ օրերէ ի վեր հանգիստ ու դադար առած չունի արդէն, Ատենապետին բնակարանէն Պատրիարքարան և Պատրիարքարանէն Դպրոցական Խորհրդարանը երթեւեկելով չնչասպառ։ Հապա ազգ. թերթերուն reportերներուն ներկայութիւնը, որոնք ուր որ գտեր՝ օձիքէն բռներ էին, Տեղեկագրին պատճէնը պահանջելով, Ցանձնաժողովի անդամներուն հրահանգները, հրաւիրագրերու ցրումին հսկելու պէտքը։ Այնպէս որ, հինգշաբթի օրը, երկարաեւ ու տժգունելի ճամբորդութենէ վերադարձողի մը երեւոյթը առած էր Պատրիարքարանի այդ վաղեմի դիւանադպիրը, և պարզապէս արգահատանք կ'ազդէր։ Բարեբախտաբար քանի մը քարտուղարներ օժանդակ տրուած էին իրեն, և Պատրիարքարանի մէջ բարապանները կ'օգնէին հիւրամեծարութեան։

Ընդհանուր նայուածքով մը՝ շատ լուրջ և տպաւորիչ է հանդիսաւորական կեցուածքը։ Պատրիարք Սրբազանը որ կէս ժամ առաջ քարոզ խօսած էր արդէն եկեղեցին, Սահակ-Մեսրոպեան տօնին առթիւ, ու կէս ժամ վերջն ալ բանախօսութիւն մը պիտի արտասանէր նոյն նիւթերու շուրջ, բազմած է նախագահական աթոռին վրայ, առանց բնաւ յոգնութիւն արտայայտելու և իր սովորական աշխոյժովն ու ժպտուն դէմքովը, որուն կը հակասեն քիչ մը՝ շուրջը գտնուող եպիսկոպոսներուն խոժոռ դիմագիծերը։ Վաղդպետներն ալ լուռ ու գլխակոխ, սառուորտ երեւոյթով։ Աշակերտման գծին վրայ կը նշմարուին հայ հոմէական կղերին զրաստէր ու բանասէր ներկայացուցիչները, Անտոնեանք, Վիենական ու Վենետիկեան Մխիթարեանք, տարէցներ, երիտասարդներ, որոնք համակիր հետաքրքրութեամբ մը եկած էին մասնորական ցոլացումի այս հաւաքոյթին, ու սիրալիր կերպով ողջունուած։

Մէկեռեղն է «կանանչ սեղանը» — բացատրութիւն մը որ նոյնքան ճշդութեամբ պիտի պարզէր թղթախաղի սեղանի մը որքան կը գործածենք ակադեմական սեղանի մը համար։ Մերը, հա՞րկ է ճշդել, այս վերջինէն էր բարեբախտաբար, ու կատաբելագործ գրական սեղան մը որուն վրայ սփռուած էին ստուար տետրակներ ձեռագիր, արդիւնք երկամեայ աքնութեանց և մասնաւոր չարաչար աշխատութեան. ուսումնասիրութիւններ, տեղագրութիւններ, բանասիրականներ, աւանդավէպեր, ռասնաւորներ, վիճակագրականներ։ Ու դէպ մը՝ մը դասագիրք։ Եւ մինչ երգեհոնն ու երաժիշտները անոյշ եղանակներով կ'օրօրեն զմեզ, ընդհանրապէս, շատերուն աչքերը սեւեռած կը մնային այդ տետրակներու կոյտին վրայ որոնք եթէ «պսակաւոր»ներուն համար մտքի բարերար զաւակներ դարձած էին, մերժուածներուն յուսախաբութիւն ու դառնութիւն պիտի պատճառէին, երբ հրապարակուէր մրցանակաբաշխութեան արդիւնքը։ Դժբա՛ղդ ձեռագիրներ որոնց ղոյզ օրինակները անդարձ կերպով պիտի բամնուին իրարմէ, մէկը մնալու համար Ցանձնաժողովին դիւանատան մէջ, ու միւսը պիտի վերադառնայ իր հեղինակին, իր տիրոջը քով, առանց մրցանակի խապրիկ մը տանելու անոր։ Նիւթական վարձատրութիւնն ալ անչուշտ իր նշանակութիւնը պիտի ունենար գաւառացի աղքատ բանասէրին համար, որ իր գեղին անկիւնը, ձմրան երկար գիշերներ անքուն անցուցած էր, կանթեղին պլպլուն լոյսովը՝ թմրերին կամ փայտայացածուկ սեղանին վրայ, բանահաւաքութեան կամ տեղագրութեան մը պատրաստութեան համար, և որ անձկագին ու սրտաթրփ կը սպասէր մրցանակին մասնիկ մը ու հոգակի պատառիկ մը վայելելու։ Իր ձեռագրին ձեռնունայն վերադարձը օրքա՛ն պիտի տրամեցնէ զինքը։

Ցանձնաժողովին անդամներէն չորսը, — երկու եկեղեցական ու երկու աշխարհական, — շրջապատած են «կանանչ սեղան»ը։ Ատենապետը, Վսեմ. Նորատունկեան էֆ.ն, հակառակ այս գրական մրցանակաբաշխութեան նուիրած անձնուէր աշխատութեանը ու յարատեւ հոգածութեանը, բացակայ է, մինչ շատեր կը յիշեն իր ներկայութիւնը, երկու տարի առաջուան հանդէսին, ուր գեղեցիկ ատենաբանութեամբ մը հմայեց ունկնդիրները. այս անգամ զրկուած էինք այս վայելքէն։ Հոն էր Ցանձնաժողովին ատենադպիրը, Տ. Մկրեան Հայրը, իր ալեփառ մօրուքը ու յոգնած երեւոյթով որ հարկադրեց զինքը՝ Տեղեկագրին ընթերցումը ուրիշին յանձնելու։ Միւս երկու աշխարհական անդամները, Տօքթ. Թորգոմեան էֆ. ու Վանան էֆ. Լուսեան, գրաւած են իրենց տեղերը արժանաւորապէս։ Ուշադրութիւնները ամենէն աւելի կը սեւեռին, սակայն, Ցանձնաժողովի եպիսկոպոս անդամին, Դուրեան Սրբազանի վրայ որ մօտաւորապէս երեք տարուան բացակայութենէ մը վերջ՝ կը վերադառնայ մեր մէջ, օգափոխութեան համար։ Միշտ նոյն ծանրախոհ եկեղեցականի դէմքն է, զոր կը գտնենք մեզ հանդէպ, նոյն բազմահմուտ գրագէտ-բանասաեղծը՝ հաստատութեան քօղի մը ապակ պարուրուած կարծես, նոյն խորաթափանց սեւ աչքերը՝ երազուն ու թոմվիլ. միայն թէ, իր բացակայութեանը միջոցին, մոխրագոյն թելեր՝ չքսելու համար ներմակ, շատ առատօրէն ցանցնուելու են իր մօրուքին վրայ։ Ապահովապէս Իզմիրի գաղղ. ու մեղմ կլիման չէ որ խլեր է իրմէ իր երիտասարդութեան էն աչքառու զարդը՝ մազերուն սեւութիւնը, այլ հովուական, վարչական, քարոզական և ուսուցչական յոգնութիւններ որոնցմով ծանրաբեռնուած՝ օրինակելի գործունէութեան մը մէջ ինքնամփոփուեցաւ Իզմիրի համակրելի առաջնորդը, իր այս նոր պաշտօնին մէջ, ինչպէս էր Արմաշի արդիւնաւոր փոխ-վանահայրութեանը մէջոյն։ Աշխատասիրութեան ոգին ու հանրութեան օգտակար դառնալու ձգտումը մի՛շտ նոյն են իր մէջ, թէեւ միջավայրերը փոխուած ըլլան, բլուրի մը կատարը բարձրացած մենաստանէն դէպի ծովափին վրայ զուարթ ու աշխարհիկ քաղաք մը։

Տեղեկագրին ընթերցման, որ իր ընդարձակութենէն հակառակ, խորժով կ'ունկնդրուի, կը յաջորդէ Նախագահական բանախօսութիւնը,— բազմակողմանի տեսութիւն մը, որպէս միշտ՝ հանդիսաւոր պարագաներու մէջ, ուր բանասիրական երկասիրութեանց նշանակութիւնը բացատրելու, ներկայ կրկնակ կտակներուն օգուտները շեշտելու և մրցման մասնակցողներուն քաջալերանք ուղղելու առթիւ, Պատրիարք Սրբազանը անզգալի փոխանցումով մը խօսքը բերաւ փափուկ նիւթի մը... գրաբարին ու աշխարհաբարին վրայ։ Այս երկու բառերը ելեկտրական զսպանակի մը ցնցումը եղան կարծես ունկնդիրներուն մեծամասնութեան վրայ որ կը բաղկանար գրագէտներէ, բանասէրներէ, լեզուաբաններէ, հեղինակներէ և ուսուցիչներէ։ Հո՞ն էին մեր է՛ն ջոջ գրաբարեանները ու էն ջերմեռանդ աշխարհաբարեանները, շատեր բուռն դրամատներ ունեցած իրարու հետ՝ լեզուական խնդրին համար։ Եւ ուշադրութիւնները լարուեցան. արդեօք գրաբարի և աշխարհաբարի վէճը մէջտեղ պիտի դնէր Օրմանեան Սրբազան, ինքն ալ քաջ գրաբարագէտ մը՝ բայց աշխարհաբարին նկատմամբ տաք վերաբերումով,—բացի՝ ընկանաբար՝ պաշտօնական ու դիւանական գրութեանց պարագայէն։ Թէեւ ներկաներուն մէջ ո՛չ ոք կար որ չճանչնար բանախօսին tacte, սսով հանդերձ երբ Ն. Սրբազնութիւնը արագ ակնարկով մը պատկերացուց մեր հին ու նոր լեզուին դերերը մատենագրութեան ու գործնական կեանքի մէջ, երբ աշխարհաբարը պանծացուց՝ առանց գրաբարը զգեստելու, ընդհակառակը մեկնաբանելու մատեցող չեշտով մը ցուցնելով անոր արդի լեզուի վիճակին համար, աշխարհաբարեան ու գրաբարեան հաւասարապէս լայն չունչ մը առին. երկու կողմին արժանապատուութիւնն ալ փրկուած էր։ Արդէն, տարբեր տպաւորութիւն մը չէր սպասուեր գրագէտ ու կենցաղագէտ Պատրիարքի մը բանախօսութենէն՝ գրական ընտիր համախմբումի մը մէջ, ինչպէս էր Թարգմանչաց տօնին օրուանը։

Ցեղաց, քիմքերն ու միտքերը զովացնելու համար, բերուեցան սառուցեալ լիմոնաթ ու օշարակը որոնք նոյնքան կը հակասէին կիրակի օրը միւնոյն սրահին մէջ հրամցուած կաթով թէյին հետ՝ որքան անհաշտ է աշխարհաբարը գրաբարին հետ,—օրուան նիւթէն օրինակ մը առնելու համար։

Հանդէսին նուազ ուշագրաւ մասը չէր անոր աւարտման յաջորդող ժամը,— causerie|ի, գրական սուլիսի նուիրուած ժամ մը, ուր շնորհաւորութեան, խնդակցութեան և շնորհակալութեան արտայայտութիւններէ ետք, — ներկաներուն և Ցանձնաժողովին ու պատկաւորներուն միջեւ փոխանակուած,—դէմ առ դէմ կամ քով քովի գտնուեցան գրական զանազան դպրոցներու ներկայացուցիչներ, գրաբարին ու աշխարհաբարը՝ իրենց Նրբին բաժանումներով որոնք անհայտ են իրենց մէջ ալ, եկեղեցականն ու աշխարհականը, տարբեր ուղղութեան տէր հրապարակագիրներ, գործի մարդը ու գրչի մարդը, բանաստեղծը ու գիտնականը, բժիշկը ու փաստաբանը, լեզուի, բանասիրութեան, դասախօսութեան ու օրուան նիւթին՝ մեկնաբանութեան ու բարեգործութեան վրայ կարծիքներ յայտնելով։ Տրամութեան չեշտ մը կար սակայն այս զրոյցմանց արտայայտութեան մէջ, անկեղծ ու խորունկ տրամութիւն մը, վասն զի խօսակցութեանց պատուն ամէնուն չրթունքին ծայրը կուգար սիրուած անունը Յովհաննէս Թալչանեանի որուն անակնկալ մահը գուժած էին դեռ առջի օրը մեր թերթերը։ Սանասարեանցին կամ Յովսէփ Իզմիրլեանցին նման ցայտուն ու տեւական բարեգործութեան մը հիմը դնելու ատենը չտնեցաւ ակաւին ողբացեալ գրաբար-վաճառականը իր երիտասարդ հասակին մէջ, բայց եկեղեցւոյ, դպրոցի ու մամուլի նկատմամբ դրական նօրէն արտայայտած իր տաք վերաբերումը, չքաւոր ընտանիքներու և աղքատիկ ուսանողներու իր ընծեռած պաշտպանութիւնը, և Մայր Վարժարանը հիմնովին վերաշինելու իր յօժարակամութիւնը՝ իր քենակալին հետ, արդէն իսկ անկեղծ բարերար մը ճանչցուցած էին զինքը մեզի։ Եւ ո՞վ գիտէ որ, Գուլգաբաւի երկսեռ վարժարանին կառուցումէն ետքը, այնքան ճկուն կերպով գրիչ չարժել գիտցող գրաբարէն Թալչանեան՝ ինքնատիպ բարեգործութեան մը գաղափարն ալ չպիտի դնանք՝ մեծկակ գումար մը տրամադրելով գրական մրցանակաբաշխութեան մը հաստատման համար, որուն փոքրիկ՝ բայց սիրուն մէկ նմոյշը տուաւ երկու տարի առաջ, հետաքրքրելով բովանդակ Պոլսահայ լրագրութիւնը, գրաւոր քարոզչութիւն մը դրցուելն ետք, որ եղական նորութիւն մը եղաւ մեր ուսեալ եկեղեցականութեան համար։

Դ.ԱՄԷԼԷ

ԵՐԿԱՐԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ա.

Ժողովրդական բժիշկներ կամ գուշակներ, առողջաբաններ կամ գիտութեան ռահվիրաներ, Քալլիոստրոյ մը կամ Պարաչէլսուս մը, վերջապէս ժողովուրդին մէջ ձայն ունեցող որ և է անձ, մերթ ընդ մերթ ջանացած են հաստատել թէ մարդիկ մեծ մասամբ չատ երիտասարդ հասակի մէջ կը մեռնին, թէ սառնք աւելի երկար ատեն ուրախ զուարթ պիտի ապրէին դեռ, եթէ բնականին համաձայն վարուած ըլլային։ Մարդուս կեանքը առ առաւելն 80 տարի է. ինչո՞ւ համար հարիւր տարի չըլլայ. ինչո՞ւ համար 200 տարի չըլլայ, ինչ որ Զուլֆեթիացի բժիշկ-բանաստեղծ Հալլէր, հաւանական սահման կ'անուանէր մարդկային կեանքի համար։ Հարի՞ւր տարեկան. մարդ կը զարմանայ ամէն անգամ որ իմանայ թէ այդչափ երկար ապրող մը գտնուի. բայց և այնպէս գրեթէ չարուսակ կ'իմանանք այդպիսի երկարակեցութիւնը գոյութիւնը, ամէն երկիրներու մէջ (*)։ Ամենք հաղուագէպ բաներ են թէեւ, բայց մարդուս երկար ապրելուն կարելիութիւնը կը հաստատեն վերջապէս։ Հարիւրամե

150 տարին ճիշդ կրկին է 75ին, զոր Բրօֆ. Էպշէդան մարդկային տարիքին իբր բնական տեւողութիւնը կը ցուցնէ։ Բարիզի Բաղէօրեան Հաստատութեան Բ. անօրէն Բրօֆ. Լէլին Մէչնիքով ալ վերջերս հրատարակած մէկ գրքոյկին մէջ կերպով մը կ'ընդունի թէ մարդկային կեանքի տեւողութեան չափն այդ ըլլայ, թէկուզ վճռականօրէն չի հաստատեր զայն։ Մարդը չատ բարձր կը գայ ինքզինքը իր գիտութեան մէջ. չատ զօրաւոր է իր համոզման մէջ, թէ մարդիկ ժամանակէն առաջ կը մեռնին, իրենց ապրելու չափը դեռ չլրացուցած կը մեռնին, թէ այդ չափը կարելի է և պէտք է մեծցնել կամ երկարել։ Մէչնիքով հետեւորդն է երկայնակեցութեան համբաւաւոր ջատագովներուն, որոնք ամէն դարու մէջ երեւցած են. մարդկային կեանքի տեւողութիւնը երկարած ըլլալուն աւետիսը տուող արդի մեծին՝ Մէչնիքով՝ շղջողուն ենթադրութիւններով չի զարդարեր իր իսօքը. երեւակայութեամբը երկնից մոլորակներուն հետ չի զբաղիր, այլ իր քիմիական աշխատանոցին չորս ցուրտ պատերուն մէջ չատ պարզ ու չատ լուրջ կը մնայ։ Պարզապէս ըսել կ'ուզէ թէ «Դիտութեան պարտաւորութիւնն է պայքարիլ հակաբնական արարքներու դէմ և մեր կեանքին ու աշխատութեան մէջ մտած անկանոնութիւնը դուրս վռնտել։ Բնական մահը, իսը ծերութեան մէջ, կենսական ոյժերու կատարեալ սպառումն է. կանխեցին մարիը՝ երբ իւղին վերջին կաթիլն ալ կը վառի. այդպիսի մահ մը, որուն համար բնականին թեւադրում մը կը զգայ մարդ, և չատ հաւանական է որ այնպիսի քաղցրագոյն զգայութիւններ ընկերացած ըլլան անոր որուն նմանը ունեցած չէր ցոյն վայր։ Մէչնիքով կը խօսի այս մասին իր Ուսումնասիրութիւն մարդկային բնութեան վրայ անուն գիրքին մէջ, որուն հրատարակումը մեծ աղմուկ հանեց։ «Կեանքը կենայ երկարիլ, և կ'արժէ որ երկարացուցուի», կը գրէ։ Մեքուրիին ըսուածը հիանդութիւն մըն է, որ միչտ կանխաւս կերպով կը զգեստէ մարդը, բայց կարելի է բժշկել այդ հիւանդութիւնը, ուրիշ հիւանդութեանց պէս։ Իրաւ է թէ ատոր դեղը չկայ հիմա դեղարաններու մէջ, բայց պիտի գտնուի ակէ ետքը։ Եւ ատիկա ո՛չ Բօկլիսգրոյի կենսատու իքսիրն է, և ո՛չ ալ Սէն Ժերմէն կոմսին «կեանքը երկարող թէյ»ը։ Բօկլիսգրօ, որ Լուի ԺԴ.ի օրով կ'ապրէր, տեսակ մը ջեռուցիչ դեղ կը խմցնէր իր յաճախորդներն, զանոնք հարիւր տարի ապրեցնելու համար։ Մինչ խաբեբան Սէն Ժերմէն, որ ժամանակակից էր Քրիստոսի, մէկ քանի տունկերէ բաղկացած խառնուրդէ մը կը պատրաստէր իր կենսատու դեղը։ Մէչնիքով որ Բաղէօրեան հաստատութեան փայլն է այսօր, քիմիական խառնուրդէ մը չի սպասեր երկարակեցութեան համար պատրաստուելիք դեղը։ Եթէ ծերութիւնը հիանդութիւն մըն է, ուրեմն անոր պատճառները փնտռելու է, կ'ըսէ։ Ինչ է պատճառը որ մարդ չուտ կը ծերանայ։ Այս պարագային մէջ ալ ինքզինքը մարէներու քննութեամբ քննելու լուծուի. հեղինակը կը ցուցնէ կարգ մը մարդակեր մանրէներ որոնք չատ կ'ախորժին մարդկային կեանքը սպառելէ. ասոնք ծերութեան մանրէ կը կոչուին և երիտասարդութիւնը կ'անճիտեն։ Արդէն կեանքը ըստ ինքեան երկմարտ մըն է, ֆիզիքական յարձակող և պաշտպանող ուժերու միջեւ։ Մէչնիքով կը գրէ թէ մարդուս թանձր աղիքը ամենավտանգաւոր տեղն է ուր կը անանին և կը գոյանան կեանքի թշնամի մանրէները, և թանձր աղիքին այդ բնակչութիւնը, ինչպէս կ'ըսէ, ջնջելու համար, անոնց աճումը սահմանափակելու է։ Որչափ որ կարելի է ըմբռնել իր խօսքերէն, այս է հեղինակին ցուցած միջոցը երկարակցութեան համար։ Հոս, առանց գիտական մանրամասնութեանց մտնելու, ամփոփենք իր խուզարկութեանց արդիւնքը։ Մարդ արդ ի՛սպրի, կանուխ կը մեռնի և իր ձեռքն է իր կեանքը երկարելը։ Կեանքի գաղտնի աղբիւրները և մահուան վերջին պատճառները խուզարկելու և հետազօտելու վարժուող մեծ գիտունին այս բաներուն անկարելի է անկարեւոր համարիլ։ Եւ այդ խօսքերը գոհացուցիչ են թէ ոչ։ Այս է խնդիրը։ Տարիներու այս յաւելումը չատերու համար անչուչտ մեծարժէք նուէրէ մը աւելի յարգ ունի, և Մէչնիքովի այս աշխատասիրութիւնը կարդացող Ֆրանսացիները թերեւս սոսկան մտածելով թէ քիչ առնենէն չափազանցօրէն պիտի աւելնայ ծերերուն թիւը։ Սրահներու մէջ և առուարական հրապարակներու վրայ ալեհեր կանանց և այրերու բաղմութիւն մը, ամենքն ալ փորձառու։ Խնդրոյն անտեսական կողմն ալ կայ։ Ֆրանսայի այժմու 38 միլիոն բնակիչներուն երկու միլիոնը վաթսունը անցուցած են և հաւիւ եղած է որ այս երկու միլիոն ծերերուն ու պառաւներուն տարեկան ապրուստին համար 150 միլիոն ֆրանք պէտք է։ Այսչափ չատ դրամ կը ծախսուի արդէն, այդչափ անօգուտ արարածներու համար։ Եւ մասնաւոր թէ քիչ առնենէն առանց թիւը պիտի կրկնապատկուի, եռապատկուի, և թերեւս քառապատկուի։ Մէչնիքովի գուշակութիւնը եթէ իրականանայ, վաթսունամեայ անձ մը ծեր չպիտի համարուի, այլ այժմու 45 տարեկան անձի մը վիճակը պիտի ունենայ։ Եւ տէրութիւնը պէտք չպիտի տեսնէ 60 ու 70 տարեկան աղքատ այրերը ապաստարաններու մէջ ապրեցնելու համար ծախքեր ընել, վասն զի անոնք ուժեղ և այլասերու կարող պիտի ըլլան։ Վերոյիշուած 150 միլիոն ֆրանքի ծախուց գումարը չպիտի աւելնայ և Մէչնիքովի կարծիքով, աւելի պիտի նուազի։ Այն ատեն ծերութեան և երիտասարդութեան տարիքներուն մէջ որոշ սահմաններ պիտի գծուին և ծերութեան համար այսօրուան սովորական եղած տարիքի սահմանագիծը իսպառ պիտի ջնջուի։ Կանանց գաղտնը քառասունէն ետքն ալ անթառամ պիտի մնայ. և յետնամեայ այր մը կայտառ երիտասարդ պիտի մնայ, և հասունութեան տարիքը պիտի երեւնայ 60—70 տարիքին մէջ։

ՄԷՏԻՐՈՒՍ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾ ՄԸ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Աւասիկ այն բողոքագիրը զոր Մադէնի խմբագիրներէն Պ. Կիւսթաւ Թէռի ներկայացուց ձեռնհաս պաշտօնատանին, և որ առաջ բերաւ Ժիլ Պլասի ծանուցած դատական քննութիւնը.

«Բողոքագիր մը կը ներկայացնեմ ձեզ Պ. Պ. Բօլ ու ժան Լաքոմպի դէմ, քուռորդի և մանաւոր քարտուղար Պ. Շոմիէի։ Ատոնք իրենց մօրեղբօր նախարարութեան օրով Բալմ Աքատէմիքի առեւտուր կը կատարէին։ Այս իրողութեան ապացոյցները պատրաստ եմ ձեզ յանձնելու։ Միանգամայն պիտի հաստատեմ թէ Լաքոմպ երկու եղբայրները, երբ Պ. Շոմիէ դատական նախարար էր, դատական գործերու և Պատուոյ Լէգէոնի ալ առեւտուր կը կատարէին։ Կը խնդրեմ որ քննութեան մը ձեռնարկէք զեղծումի այդ իրողութեանց համար որոնք պատժական օրէնքին տրամադրութեանց կը համապատասխանեն։»

Բալմ Աքատէմիքի խնդրոյն համար, որուն նկատմամբ Պ. Շոմիէ բացարձակ հերքում մը տուաւ Թանի մէկ խմբագրին, Մադէնն կը խոստովանի թէ պարոթային մէջ կեղծ թուղթեր կան, սակայն ատոնք չհնուած են նոյն իսկ Պ. ժան Լաքոմպի կողմէ, վաճառական գրութիւնները վարկաթեկ ընելու համար։ Իրեն կը վերապահէր պատեհ ժամանակին ապացուցանելու կեղծարարութիւնը։ Գրութեան թուականէն առաջ չենուած թուղթը ցոյց տալով։ Պ. Շոմիէ այդ մասին նորէն սա յայտարարութիւնները ըրաւ Թանի խմբագրին.

«Նախ, յարձակումը ո՛րքան ալ բուռն և անիրաւ ըլլայ, վերապահումով պիտի գործեմ, քանի որ քննութեան ձեռնարկուած է. ինձի համար դիւրին պիտի ըլլայ հանդարտութիւնս պահել, վասն զի ո՛չ միայն համոզուած, այլ վստահ եմ թէ հակառակորդներուս կողմէ եղած մեքենայութիւնները ի դերեւ ելած են։ Իրաւունք ունիմ յայտարարելու որ քուռորդիս Բալմ Աքատէմիքի կամ Պատուոյ Լէգէոնի առեւտուր բնաւ չէ կատարած և ոչ ալ այս ու այն նպաստաւորած է. այդ մասին ո՛չ միայն բան մը խոստովանած չէ և բնաւ ապացոյց մը չկայ, այլ այն հռչակաւոր նամակները որոնք սկիզբները հակառակորդներուն ապացոյցներն էին, հիմա իրենց դէմ կը դառնան։ Եւ սակայն այդ նամակները ձեռք բերելու համար ի՞նչ անլուր մշոյներու դիմուեցաւ։ Ատոր պատմութիւնը ժամանակին պիտի ըլլայ և յոյս պիտի սիրէ եղած մեքենայութեանց վրայ։»

Դատական առեւտուրի մասին Մադէնն հետեւեալը կը պատմէ.—«Խնդրոյ առարկան է Պոռտոյեն գիւղի մեծ վաճառական մը՝ Պ. Ալպէռ Ժէռօ։ Առեւտրական խարդախութեան վերաբերեալ դատի մը մասնակցելուն հետեւանքով, Պ. Ալպէռ Ժէռօ մէկ ամսուան բանտարկութեան դատապարտուած էր, և Պ. ժան Լաքոմպ անոր առաջարկած էր վճռին գործադրութիւնը յետաձգել և նոյն իսկ ներում ձեռք բերել՝ դրամական հատուցումի մը փոխարէն։ Պ. Ժէռօ վճարեց և Պ. Լաքոմպ յետաձգումը ձեռք բերաւ։ Մադէնի խմբագիր Պ. Թէռի, իր բածը հատատելու համար, կը հրատարակէ երկու նամակներ։ Առաջնոյն մէջ Պ. Լաքոմպ կ'ըսէ.

«Ժ...էն (Ժէռօ) տեսայ. անոր մասին վարը ձեռնարկ մի ընէք։ Խնդիրը լաւ վիճակի մէջ է։ Մինչեւ օգոստոս 15 յետաձգում ձեռք բերի։ Շնորհակալ եմ։ Հինգշաբթի օրը տանս մէջ ձեզ կը սպասեմ։»

Պ. Լաքոմպ այս նամակը կ'ուղղէ այն մեկնողին զոր Պ. Ժէռոյի մօտ ղրկած էր։ Նամակին վրայ կայ նամակագրում մը 1905 յունիս 27 թուականով։ Պ. Թէռի կ'ըսէ թէ այդ նամակը կը հատատէ որ Պ. Շոմիէի քեռորդին նոյն օրը յետաձգում մը ձեռք բերած էր Պ. Ժէռոյի համար։ Երկրորդ նամակը Պ. Ժէռոյի կողմէ ուղղուած է Պ. ժան Լաքոմպի, ուր ըսուած է.

«Կը յայտարարեմ թէ ձեր ստորագրած թուղթը, հազար հինգ հարիւր ֆրանքի համար, չեղեալ կը նկատեմ։»

Պ. Շոմիէ այս պարագաներուն նկատմամբ սա յայտարարութիւնները ըրաւ Թանի թղթակցին.

«Դալով մանաւորաբար Պ. Ժէռոյի խնդրոյն, որուն մեծ կարեւորութիւն մը կուտայ Մադէն, իրաւունք ունիմ ըսելու թէ այդ անձին յայտարարութիւնները հիմակուընէ կ'ոչնչանան և թէ գրաւորապէս հաստատած է որ կարգ մը բարոյական սպառնալիքներու տակ հարկադրուած էր այդպէս վարուելու։ Հիմակուընէ հաստատած կ'երեւայ թէ քեռորդիս եթէ Պ. Ժէռոյէն դրամ փոխ առած է, իր համաքաղաքացին, այս վերջինոյն կողմէ եղած ներման դիմումէն շատ առաջ, ո՛չ միայն այդ դրամը վերադարձուցած է, այլ եթէ, կարգ մը մեքենայութիւններով որոնցմէ հեռու և անտեղեակ գտնուած է քեռորդիս, Պ. Ժէռօ ստիպուած է ստորագրել Մադէնի հրատարակած գիրը, որով Պ. ժան Լաքոմպի մուրհակը չեղեալ կը նկատէ, այդ գիրը բնաւ Պ. ժան Լաքոմպի ձեռքը չէ անցած։ Այդ մասին տեղեկութիւն ստանալուն պէս իսկոյն բողոքած է Պ. Ժէռոյի մօտ, ըսելով որ ոչ ոք արտօնած էր զայն պահանջելու և կամ չեղեալ նկատելու։ Դրամը պայմանամէն հատուցուած է Պ. Ժէռոյի։ Ի՛նչպէս կրնայ ըլլալ որ այդ գիրը, որ քեռս Պ. ժան Լաքոմպի ձեռքը չէ անցած, Պ. Թէռիի ձեռքը իջնալով դատական իշխանութեան կը յանձնէ։ Այդ ալ այս գործին գաղտնիքներէն մէկն է։ Շահեկան պիտի ըլլայ որոնել անոր բացատրութիւնը, զոր պիտի գտնենք։»

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

Լոնտոնի Լորա քաղաքապետ Սըր Ուիլիէմ Բրիլոր, Բարիզի քաղաքապետին ու խորհրդականներուն կողմէ հրաւիրմբերին Լոնտոնի տրուելիք այցելութեան վրայ սա յայտարարութիւնը ըրաւ ֆրանսական Թերթի մը Թղթակցին.

«Լոնտոնի արհեստապետութիւնը, որուն գլուխը կը գտնուէր Նոյն միջոցին Սըր Վոկան Մորկան, այնքան մեծափառ ընդունելութիւն մը գտաւ Բարիզի փառատեղ մայրաքաղաքին մէջ, որ իրաւամբ մեր կարգին չկրցանք դիմադրել Բարիզի քաղաքապետութիւնը Լոնտոնի մէջ ընդունելու փափաքին։ Շատ երջանիկ ենք որ Բարիզի քաղաքապետութեան Խորհուրդին նախագահ Պ. Անառէ Լը-ֆէվրէ մեր հրաւէրը մեծ փութով ընդունեց. չնորհակալութիւն կը յայտնենք. ուստի ամէն չանք պիտի ընենք արժանի ընդունելութիւն մը կատարելու Բարիզի ներկայացուցիչներուն։»

Թղթակիցը հարցուց թէ այդ այցելութիւնը միթէ պատասխան մը պիտի նկատուի գերմանական մէկ քանի լրագիրներու հրատարակութեանց՝ լորա քաղաքապետին վերջերս Պերլին այցելելուն առթիւ։ Սըր Ուիլիէմ Թրիլոր պատասխանեց.

«Ոչ, ոչ և ոչ։ Այդ այցելութիւնը բնաւ քաղաքական հանդամանք չունի։ Միայն կ'ուզենք ցոյց տալ մեր բոլոր բարեկամներուն թէ միշտ լաւ յարաբերութիւններ ունինք Միրանայի հետ և թէ սիրալիր համաձայնութիւնը միշտ գոյութիւն ունի և անդրդուելի կը մնայ։»

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

Աւստրիոյ Երեսփ. Ժողովին երկուշաբթի օրուան նիստը կէսօրէն մէկ ժամ առաջ սկսելով տեւեց մինչեւ կէս գիշերէն երկու ժամ առաջ։ Առժամեայ ելմտացոյցին վիճաբանութիւնը աւարտեցաւ և երրորդ ու երրորդ ընթերցումով քուէարկուեցաւ ստուար մեծամասնութեամբ։ Միջադէպերը պակաս չէին։ Լենկերվարական երեսփոխան Շուտայէր երեք ժամու չափ բանախօսութիւն մը արտասանեց, զոր ընկերվարական քրիստոնէայ կուսակցութիւնը միչտ կ'ընդմիջէր, ընդդիմաբանելով։ Դերման կուսակցութենէն Երլէր ալ ճառ մը խօսեցաւ. այդ միջոցին ժողովասրահին մէկ անկիւնը վիճաբանութիւն մը կատարուեցաւ։ Չեն լեղուաւ՝ հողագործական և կղերական չեն կուսակցութեանց միջեւ. բաւական նախատալից բառեր փոխանակուեցան գերմաններէն։ Բիչ եաքը գերման կղերական կուսակցութենէն երեսփոխան Մորսլ քննադատեց համալսարանները և մասնաւորաբար գերմանականները։ Չեհ բրոֆէսէօր Մազարիք պաշտպանեց գերման համալսարանները և գիտութիւնը։ Երեսփ. Ժողովը մէկ քանի նիստեր ալ պիտի մարթ իր օրակարգին վրայ մնացած խնդիրները կարդալու։ Աւագաց ժողովն ալ պիտի գումարուի քուէարկելու առժամեայ ելմտացոյցը, և Խորհրդարանին նստաշրջանը պիտի փակուի ամառուան արձակուրդի համար։ Աւստրիոյ նախարարապետ Պ. ֆոն Պէք անգամ մըն ալ Բէյրդ պիտի երթայ՝ պետական պայմանագրութեան բանակցութիւնները աւարտելու։ յետոյ Իլլ պիտի ուղեւորի՝ Ֆրանց Եղբէգ կայսր մօտ։

ՎԱՏԻԿԱՆ

Հռոմէն հետեւեալը կը հեռագրէ Թանի Թղթակիցը.—Կը ծանուցուի թէ մօտերս պիտի հրատարակուի եկեղեցականի մը կողմէ գրուած տետրակ մը, որ հաւանօրէն շատ մը վիճաբանութեանց պատճառ պիտի ըլլայ։ Այդ տետրակին մէջ կը խօսուի իտալացի կաթոլիկներու քաղաքական ընթացքին վրայ։ Նոյն տետրակը ցոյց կուտայ թէ հռոմէական խնդիրը ապակիւն գոյութիւն ունի։ Հեղինակը կ'ըսէ որ Պապին ազատական իշխանութիւնը անհրաժեշտ է՝ Պապին գործելու ազատութեանը և Եկեղեցիին միջազգային հանգամանքին պաշտպանութեանը համար. բայց այս պահանջումները երկրորդական կարեւորութիւն մը ունին ուրիշ աւելի անմիջական խնդիրներու հանդէպ, որպէս է պայքարը հակակղերական ընկերվարականներուն դէմ, որոնք պէտք ցոյց կուտան միանալու չափաւոր-ազատական կուսակցութեան հետ, որոնք հանգամանորէն են, սակայն նուազ անմիջական։ Կաթոլիկներու քաղաքական գործունէութեան համար տեսակին հեղինակը անհրաժեշտ կը նկատէ որ Պապին իշխանութեանը ենթակայ ըլլան։ Վաթիկանի մէջ վերապահութիւն ցոյց կը տրուի այդ հրատարակութեան պատեհ ըլլալուն նկատմամբ։

ՆԱԽԱՅԻՆ ԱՇՌԵԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ
ՀԱՐԻՒՐ ՈՒՂԻՂԻՈՐԵՆԵՐ ԽԵՂԴՈՒԱՆ

Նիւ-Եորքեն երկուշաբթի օրուան Թուականով հեռագիր մը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ նաւային այն արկածին վրայ զոր հեռագիրը արդէն ծանոյց.

Ընդհարումի պահուն ծովը հանդարտ էր և ուղեւորներէն չատեր կը քնանային։ Քոլումպիա չոգենաւին նաւապետը՝ Տորան, որ այդ միջոցին կամրջակին վրայ կը գտնուէր, յանկարծ տեսաւ Սան-Բեռro չոգենաւին սեւ զանգուածը, որ իր նաւին դլխու կողմը տեսնուեցաւ. իսկոյն Քոլումպիան իր ուղղութիւնը փոխեց, բայց չատ ուշ էր ընդհարումի մը առաջքը առնելու համար, և Սան-Բեռro, առարձ բեռցած, գլխու կողմէն զարնուեցաւ Քոլումպիան ձախ կողմին՝ վայրկենաբար սպանելով մէկ քանի ուղեւորներ որոնք իրենց խցիկներուն մէջ պառկած էին։ Միւս ուղեւորները, խելագեղ ու կիսամերկ, չոգենաւին վերնայարկը կը խուժէին, և տեսնելով որ նաւը կ'ընկղմի, ծովը նետուեցան, լողալով դէպի Սան-Բեռro երթալով, որ այլ եւս տրշակի կը տեսնուէր։ Այդ ուղեւորները միայն ազատեցան։ Այդ ուղեւորները միայն ազատեցան՝ ուեթուն հոգի չափ։ Նաւապետ Տորան մակոյկներ իջեցնել տուաւ, բայց չատերը խորտակուեցան. նաւեւ ժամանակ չմնաց ուրիշ մակոյկներ իջեցնելու։ Քոլումպիա յանկարծ գլխու կողմն ընկղմեցաւ՝ իր հետ տանելով բոլոր ուղեւորները, այր ու կին։ Նաւապետը ճիգ մը չբրաւ ինքզինքը ազատելու։ Ազատուած ուղեւորները երկու ժամ մեծ նեղութիւն քաշեցին, մինչեւ որ ժամանեց Ռոնամէ չոգենաւը. առանք կը գտնէն Քոլումպիան նաւապետը ու նաւաղները, որոնք ամէն չանք բրին ուղեւորները ազատելու։ Ուղեւորներն չատերը Սան-Ֆրանչիսքոյի և չրջակայ քաղաքներու բնակիչներն են։ Քոլումպիան մէջ կային 189 ուղեւոր և 72 նաւաղ։ Սան-Բեռro ալ մեծապէս տնասած ըլլալով, նաւաձիգ չոգենաւով մը Սան-Ֆրանչիսքօ տարուեցաւ։

ՈՌՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱՐԱՐՔՆԵՐ
ՄԻԼԱՆԻ ՈՐԲԱՆՈՑԻՆ ՄԷՋ

Միլանի Սէֆօյօ լրագիրը մէկ քանի օր առաջ այնպիսի յայտնութիւններ ըրաւ Միլանի որբանոցին վիճակին վրայ, որ ամբողջ Իտալիոյ մէջ մեծ ցասում և յուզում յառաջ բերին։ Այս ապատանարանը մայրապետներու ձեռքով կը կառավարուի։ «Սանդա Մարիա ալլա Բօնսոլատէ» անուն մայրապետական միաբանութիւն մը կայ, որուն կեդրոնատեղին Դուրինոյի մէջ է և Միլանի մէջ ալ 3—5 տարեկան աղջկանց յատուկ որբանոց մը ունի։ Երկու տարի առաջ փորձեցին այսպիսի որբանոց մըն ալ Հռոմի մէջ բանալ, բայց ետ մնաց այդ գաղափարը, որովհետեւ Մհասնkro գրեց թէ այդ բարեգործական որբանոցը օրին մէկը անբարոյականութեան տեղի պիտի ըլլայ և խեղճ աղջիկները շահագործման առարկայ պիտի ըլլան։ Այս միջոցին Միլանի որբանոցին տեսչութիւնը յանձնուած էր երկու քահանայի, բայց մայրապետներու մասնակցութեամբ այնպիսի խժդժութիւններ տեղի ունեցած են հոն, որոնց զոհերը աղջիկներն եղած են։ Դատաւորութիւնը խնդիրը ձեռք առնելով բժշկաց ձեռքով հաստատեց թէ ամէն աղջիկներն ալ վարակած և հիւանդ էին։ Ցանցառները ձերբակալուեցան և միայն վերոյիշեալ երկու քահանաներէն մէկը Ամերիկա փախչելու յաջողցաւ։ Ձերբակալուած միւս քահանան, որ առաջ տնօրէն էր կանանց ապատանարանի մը, անպարկեշտ թղթակցութիւններ ունեցած է մայրապետներու և աղջկանց հետ։ Այս թուղթերն ալ գրաւուած են։

—Վերոգրեալ գայթակղութեանց առթիւ Իտալիոյ մէկ քանի քաղաքներուն մէջ հակակղերական արտայայտութիւններ տեղի ունեցան։ Միլանի մէջ քննութիւնները առաջ կը տարուին Ֆուսակալլի մայրապետին վերաբերած արարքներուն նկատմամբ։ Տասերեք տարեկան աղջկան մը հարցաքննութենէն հաստատուեցաւ որ այդ աղջիկը չատ անգամ մայրապետի հաշուոյտով ապատանարանէն դիշերը դուրս կ'ելլէր, և անցորդները կը հրապուրէր՝ քոյր Ֆուսակալլիի սենեակը տանելու համար։ Կ'երեւայ թէ չատ նրբութեամբ պատրաստած հաճոյքի ժամեր կ'անցընէին այդ ապատանարանին մէջ։

ՇԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՍԼԷԱՄԼԸՔԻ արարողութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ Համիտէ մզկիթին մէջ։ Վեհ. Սուլթանը կէսօրին նոյն մզկիթը գնաց փառաւոր հանդէսով և ուրբաթի աղօթքը կատարելէ ետքը Կայս. Պալատ դարձաւ։ Հիւրանոցին մէջ կը գտնուէին Անգլիոյ դեսպանը, Թարգմանը և օտարազգի հիւրեր։ Ներկաներէն ոմանք արժանացան Կայս. մեծարանաց։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՉԵԿՈՒՅՑՈՒՄ.— Երէկ, ուրբաթ, Սէլամլըքի արարողութենէն ետքը, Վեհ. Սուլթանն կողմէ չնորհուած արտօնութեամբ, Անգլիոյ դեսպան Սըր Նիքոլաս Օ'Բրոնոր պատիւ ունեցաւ ոչ-պաշտօնապէս ներկայանալու Ն. Կ. Վեհափառութեան։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՌՈՒՄԱՆԻԱ.—Ռումանիոյ Թագաւորին կողմէ Վեհ. Սուլթանին նուիրուած ականակուռ կարով պատուանշանը մատուցանելու պաշտօն ունեցող ռումանական պատուիրակութիւնը, զոր կը կազմին Ռումանիոյ պատերազմական նախարար Ավէրէսքօ զօրավարը, արտաքին գործոց նախարարութեան պաշտօնեաներէն Պ. Կապրիա Միդիլինէու և հարիւրապետ Պ. Բրոան, երէկ Բէօսթենէն կ. Պոլիս ժամանեց։ Դեսպանը ու պաշտօնեաները չոգենաւ երթալով բարի գալուստ մաղթեցին։

—Կայս. Իրատէի մի համաձայն, Խարիճիի արարողապետ Խայրէտտին պէյ, օգնական Մէմատուն պէյ և Կայս. թիկնապահ հարիւրապետ Ճէմիլ պէյ չոգենաւ գացին և Վեհ. Սուլթանին անունով բարի գալուստ մաղթեցին ռումանական պատուիրակութեան։ Խայրէտտին պէյ նաև ներկայացուց Մէմատուն պէյը ու Ճէմիլ պէյը, որոնք պատուիրակութեան հիւրամեծար կարգուած են որչափ ատեն որ Կ. Պոլիս մնան։ Պատուիրակութիւնը չոգենաւէն ելաւ և Խայրէտտին պէյի ու հիւրամեծարներուն հետ Բեռա Բէյլէս գնաց պալատական կառքերով։ Զօրավար Ավէրէսքօ ու Խայրէտտին պէյ մէկ կառք նստած էին, որուն կը հետեւէին պալատական երկու հեծեալ լիսնապահներ։

—Մեծ-եպարքոսին և արտաքին գործոց նախարարին Թարգմաններն ալ չոգենաւ երթալով բարի գալուստ մաղթեցին Ավէրէսքօ զօրավարին և հետեւորդներուն։

—Պատուիրակութիւնը, երէկ, կէսօրին Բեռա Բէյլէսի մէջ ճաշելէ ետքը, Տոլմա Պաղչէ երթալով դիմեց Սէլամլըքէն վերադարձող զինուորները և յետոյ օթել վերադարձաւ։ Ժամ 8½ին ռումանական դեսպանատունը երթալով փոխադարձ այցելութիւն տուաւ դեսպան Պ. Բարինեուի։ Պատուիրակութիւնը ապա Թոփխանէ իջաւ և նաւրիէ չոգենաւակով պրոստոյտ մը կատարեց Վոսֆորի մէջ։ Իրիկուան ժամ 11½ին Բեռա Բէյլէս վերադարձաւ։

—Ռումանիոյ դեսպանը, երէկ գիշեր, սեղան մը տուաւ ի պատիւ պատուիրակութեան։

ՀԱՅ, ՄԻՍ ԵՒ ՎԱՌԵԼԱՆԻԹ.— Նախարարաց Խորհուրդին որոշմամբ, որ վաւերացած է Կայս. Իրատէով, Ներքին գործոց նախարար Մէմտուհ փաշայի նախագահութեամբ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, որպէս զի հարկ եղած միջոցները ձեռք առնուին՝ մեծաքանակ փայտ, ածուխ, ոչխար և այլի բերել տալու Կ. Պոլիս՝ առանց գիները անպատճառ գնչելու նպատակով։ Այդ յանձնաժողովը կը բաղկանայ կրթական նախարար Հաշիմ փաշայէ, մաքսային վերատեսուչ Հասան Ֆէյզմի փաշայէ, քաղաքական Ռէշիտ փաշայէ և անասուններու և հանքերու մասնագէտներու մարմնոյն նախագահ՝ Նազիֆ պէյէ։

—Նախարարաց Խորհուրդին որոշմամբ եպարքոսական պաշտօնագիր մը ծանոյց ներքին գործոց նախարարութեան և քաղաքապետութեան, թէ Կ. Պոլսոյ մէջ մթի գիներուն բարձրացումը բոլորովին արգիլելու համար, «չաշի»ի դրութիւնը չարունակուի, մինչեւ որ հասատուն հանրային սպանդանոցները. ոչխարները «պաքիլ»ներով կշռուին և «չաշի»ի գործողութիւններն ալ քաղաքապետութեան պաշտօնարանին և Թէդանօթարանի մէջ կատարուին՝ մասնագէտներէ կազմուած մարմիններու կողմէ. առայժմ ոչխարները մորթուին հիմնական սպանդանոցներուն մէջ։ Ոչխարներէն առնուած վեց փարայի տուրքն ալ հինգ փարայի զեղչուի՝ մսի գիներուն ներկայ սղութեանը միջոցին։

—Զեռնաս պաշտօնարանը նկատելով որ դատարաններու մէջ փայտի և ածուխի վաճառականներէն չատերը կ'ուզեն ուրիշ տեղեր ղրկել իրենց ապրանքները, ծանոյց ամէն կողմ որ փայտերը և ածուխները նախ կ. Պոլիս զրկուին և հակառակը գործողները խիստ պատասխանատուութեան ենթարկուին։

ՊՈԼՍՈՅ ապահովութեան Սնտուկին վարչութիւնը, ինչպէս ծանուցուեցաւ, Երկրագործական Պանքային պիտի յանձնուի։ Այդ Պանքային վարչական Խորհուրդը նոյն Սնտուկին յանձնաժողովին նը-կատմամբ խորհրդակցութեանց ձեռնարկած է։ Պանքան Սնտուկին փոխ տալիք 50,000 ոսկիին համար հարիւրին վեց տոկոս պիտի առնէ. անհատներու կողմէ կատարուելիք փոխառութեանց տոկոսն ալ հարիւրին ութ պիտի ըլլայ։

ՆՈՐ ԾԳԵԼԴԻՐ.— Դաղաքապետութեան Խորհուրդը նկատողութեան պիտի առնէ ծրագիր մը, որով Կ. Պոլսոյ վաճառականներէն Մէրէդ պէյ և Պուրսալը Մէհմէտ Նէշիպ պէյ վաթսուն տարուան մենաշնորհ խնդրած են՝ Կ. Պոլսոյ ու արուարձաններուն մէջ քաղաքապետութեան ցոյց տալիք տեղերը արդուղարդի սրահներ հաստատելու համար՝ առողջապահական կանոններու համապատասխան եղանակով։ Խնդրարկուները տարեկան որոշ գումար մը պիտի հատուցանեն քաղաքապետութեան։

ԴՈՆԻԱՆԵՑԻ ԹՐԱՄՈՒԻՆ գիծին չինութիւնը նուազուրդի դրուած է։ Ինչպէս յայտնի է, այդ մենաշնորհը տեղւոյն թաղապետութեան տրուեցաւ։

ՄԱԼԽՈՍՈՒԷԻ վարչութեան կողմէ Մաքրիքեօյի և Էնթիգարտի առջեւ չինել տրուած նաւամատոյցներու չինութիւնը աւարտած ըլլալով, բացումը երէկ տեղի ունեցաւ։ Ոչխարներ զենուեցան և բարեմաղթութիւններ եղան Վեհ. Սուլթանին համար։

—Մախսուսէի վարչութիւնը Կամուրջ-Այսթէֆանոսի գիծին համար կիրակի օրուան յատուկ աւելի նոր սակացոյց մը պատրաստեց, չոգենաւերուն թիւը աւելցնելով։ Ուրբաթ և կիրակի չոգենաւերը մինչեւ Միլորիա պիտի երթան։ Ուղեւորները ցամաքէն մակոյկով չոգենաւ պիտի փոխադրուին և փոխադարձաբար։

—Մաքրիքեղի և Այսթէֆանոսի նաւամատոյցներուն վրայ «լամբ լիւքս»եր պիտի դրուին։

—Կ'ըսուի թէ Հայաբար Փաշայի Պաստա չոգենաւը, որ մաքրուելու համար Ռաղեղիւր կը գտնուի, առժամապէս Այսթէֆանոսի գիծին պիտի յատկանայ, մինչեւ որ ժամանեն նոր չոգենաւերը։

ՍՆԱՆԵՒՈՒԹԻՒՆ.— Սապահ կը ծանուցանէ թէ դեղի վաճառական Գիրանց Մէզիքի 25,000 ոսկի բացով սնանկացած է։ Կ'ըսուի թէ պահանջատէրերուն հարիւրին քսանչորսին կ'առաջարկուի, որով այդ կերպով կարգադրութիւն մը յաւսալի կը նկատուի։

ԹԱՐԼԱՊԱՇԻՒ կողմը, Շերպէթեան Պողոս էֆ.ի սպասուհին, ինչպէս երէկ ծանուցինք, ասն ջրեղջէն սպանուած գտնուած էր։ Այդ մասին հետեւեալ նորագոյն տեղեկութիւնները կը հաղորդուին.— Սպասուհին՝ Բիրիքաքիցա, 26 տարեկան, երկայնաձակ ու գիրուկ, իր ծննդավայրէն Սաքըզէն մէկ քանի տարի առաջ Կ. Պոլիս եկած էր և սպասուհութիւն կ'ընէր։ Երկու տարի առաջ մնած էր Շերպէթեան էֆ.ի տունը. անոր վրան տեսնուիլը վայելելու համար, ասնատէրը Այսթէֆանոս գացած էր՝ Բիրիքաքիցան առանձին թողելով տան մէջ։ Վասիլ անուն մարդ մը, երբեմն Բանկալթիի կողմը ածխավաճառ, իրբեւ ազգական կը յաճախէր Բիրիքաքիցայի մօտ, և վերջերս անոր առանձնութիւնէն օգտուելով, միասին պտոյտի կ'երթային։ Բիրիքաքիցա անցեալ կիրակի, Շերպէթեան էֆ.ի մէկ ազգականին Թարլապաշիի մէջ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ս. ՊԱՏԱՐԱԳԸ ՀԱՍՆԸՐ

Ս. Պատարագը, իր հետ ունենալով գործակատար Արիս Լ.Ֆ.ն, այսօր կայս. Պալատ գնաց։

*** Ն. Սրբազնութիւնը այս իրիկուն պիտի երթայ Ելենիգիւղ և վաղն առաւօտ հանդիսաւոր Պատարագ պիտի մատուցանէ գիւղին Ս. Աստուածածին եկեղեցին որուն տօնախմբութիւնն է։

*** Վսեմ. Գէորգ էֆ. Ալանեան և Նէկիպ պէյ Դալլի երէկ այցելեցին Ս. Պատրիարք Հօր։

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ. ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Ուսումն. Խորհուրդը երէկ գումարուեցաւ Ս. Պատրիարք Հօր բնակարանը, նախագահութեամբ Ն. Սրբազնութեան և զբաղեցաւ ներքին կանոնագրութիւն մը կազմելու խնդրով և կազմական կանոնագրին քննութեամբ։ Ներքին կանոնագիրը հինգ մասերու բաժնուեցաւ հետեւեալ կերպով.—1. Տնօրէնութիւն և տեսչութիւն, 2. Ուսուցչութիւն, 3. Ուսանողութիւն, 4. Դասախօսութիւն և ներքին կարգապահութիւն, 5. Դպրոցի շէնք և պայմաններ։ Այս հինգ գլուխներուն վերաբերեալ ինդիրներու քննութիւնը յանձնուեցաւ Կուրտիկեան, Կարապետեան, Տօքթ. Թօփճեան, Նազիկեան և Հրանտ Սաստուր էֆ.ներու, որոնք ժամանակագրական կարգով պիտի ներկայացնեն իրենց հետազօտութիւնները։ Նիստի ժամանակ կարդացուեցաւ Ուսումն. Խորհրդոյ կողմէ 4 տեսչներու կազմել տրուած ներքին կանոնագիրը, որ անբաւական համարուեցաւ։ Ս. Պատրիարք Հայրը ստանձնեց կազմական կանոնագրին և ուսուցչաց քննութեան կանոնագրին ու հրահանգին քննութիւնը կատարել։ Կազմական և ներքին կանոնագրին քննութիւնը պիտի վերջանայ մինչեւ օգոստոսի վերջը։

*** Կարապետեան էֆ. յայտնեց թէ ինք Ուսումնական Խորհրդոյ կողմէ Գալֆեան Որբանոց այցելած և շատ գոհ մնացած է քննութեանց արդիւնքէն։

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Դատաստ. Խորհուրդը իր շաբաթական նիստը կազմեց երէկ, Աղգ. Պատրիարքարանի մէջ, նախագահութեամբ Տ. Աբիսակէս քահանայ Հիսարլեանի։ Ասանդատ Տօքթ. Ալլահվէրտեան էֆ. բացակայ էր իր մօրը մահուան պատճառաւ։ Ժողովականները, ներկայ գտնուելէ ետք յուղարկաւորութեան, շարունակեցին նիստը ուր հետեւեալ որոշումները արուեցան.—

1. Անձ մը ասկէ առաջ իր կնոջ բարոյականին դէմ ըրած բողոքագրի առթիւ խոստացած էր կնոջը սեպհական և իր քով գտնուած գոհարեղէններն ու ոսկեղէնները դարձնել կնոջը, եւ քէն նկատողութեան առնելու համար իր ըրած ամբաստանութիւնները։ Ցիշեալ անձը նոր բողոքագրով մը կարգ մը ամբաստանութիւններ ըրած ըլլալով կնոջը մասին, այր ու կին ներկայացան Դատաստ. Խորհուրդին. ամուսինը յայտարարեց թէ կնոջը յայտնի անբարոյականութեան հանդէպ ներելի չէ իրեն՝ անոր դարձնել այն գոհարեղէններն ու ոսկեղէնները, որոնք իրենց ամուսնութեան առթիւ նուիրուած էին կնոջը՝ իր և աղգականներուն կողմէ, և ամուսնալուծում պահանջեց։ իսկ կինը դարձեալ մերժեց այդ ամբաստանութիւնները և ամուսնոյն կողմէ իր մեղադրեալ նշանակուած անձը երբե՛ք չտեսած և չճանչցած ըլլալն յայտարարեց, ուստի որոշուեցաւ որ երկիր օրինաւոր ապացոյցներով հաստատէ կնոջը վերագրած անբարոյականութիւնը։—2. Կին մը ասկէ առաջ ինդրագրով մը յայտնելով որ իր ամուսինը զինքն ու զաւակները լքած և հեռացած է ամուսնական յարկէն, առանց ո և է պատճառի, խնդրած էր խրատել և յորդորել իր ամուսինը՝ հաշտուիլ և կենակցիլ իր հետ, իսկ հակառակ պարագային պարենագին մը սահմանել իրեն և զաւակացը։ Միեւնոյն ատեն ամուսինը կնոջը բարոյականին դէմ գանգատներ ըրած և չէր ընդունած զայն։ Բայց կնոջ անբարոյականութեան մասին մէջ բերուած ապացոյցները անբաւական դատուած ըլլալով, տեղեկագրուած էր կրօն. ժողովոյ։ Կինը այս անգամ իր և իր զաւակացը անօթի ու թշուառ վիճակը նկարագրած և պարենագին խնդրած ըլլալով, քննութիւնը որոշուեցաւ թողուլ Խորհրդոյ յաջորդ նստին։ — 3. 29 տարիներէ ի վեր իրարմէ բաժնուած ամոլի մը այրը, իր կնոջ բարոյականին դէմ ըրած գանգատները ապացուցանելու համար խոստացած էր վկաներ բերել. սակայն թէ՛ ինքը և թէ վկաները ներկայացած չըլլալով, միայն կինը ներկայացաւ և պահանջեց որ ամուսինը կա՛մ հաստատէ իրեն վերագրած անբարոյականութիւնը և կամ հաշուեի ու կենակցի իր հետ։ Որոշուեցաւ սպասել ամուսնոյն ներկայութեանը, խնդիրը նկատողութեան առնելու համար։—4. Անձ մը, մայրաքաղաքէս բացակայ գտնուող իր կնոջ բարոյականին դէմ բողոքած ըլլալով, կոչնագիր ղրկուած էր կնոջը, սակայն կինը կոչնագիրը ստորագրելով հանդերձ՝ չէր ներկայացած ու միւս կողմէ ինքն ալ իր կարգին բողոքած էր իր ամուսնոյն բարոյականին դէմ։ Որոշուեցաւ երկրորդ կոչնագիր մը ևս ղրկել կնոջը, ըստ այնմ քննելու համար երկուստեք ներկայացուած բողոքները։

Քէլէկեան Եղբարց՝ Ցակոբ, Տիգրան և Յովհաննէս էֆ.ներու փափագանօք, Տ. Գէորգ արքեպիսկ. Երզնկեան հրաւիրուած է վաղն առաւօտ հանդիսաւոր Պատարագ մատուցանել Դատարգիւղի եկեղեցւոյն մէջ, ի հանգիստ հոգւոյ բարեյիշատակ Դէորգ էֆ. Քէլէկեանի։ Պատարագէն ետք, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի։

ԿՐԹԱՆԱՆՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԳԱՍՏԳԻՒՂԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Դատարգիւղի Արամեան երկսեռ վարժարանի հովանաւոր պարտէզին մէջ որ այս առթիւ զարդարուած ու յարդարուած էր շքեղօրէն, երէկ ժամ 8ին կատարուեցաւ մանկապարտէզի տարեկան հանդէսը, հանգամութեամբ քարոզիչ Տ. Դաւոնդ վ. Դուրեանի, շրջապատուած քահանաներէ, և Թաղ. Խորհրդոյ, Տիկնանց Խնամակալութեան և Հոգաբարձութեան անդամներէն։ Ներկայ էին գիւղին ոստիկանապետ Իսմէթ էֆ., Դատարգիւղի Մխիթարեան վարժարանի նախկին անօրէն Հ. Թորոսեան և Հ. Սահակ վրդ. Տ. Մավսէսեան և ընտրեալ բազմութիւն մը, մեծ մասամբ աշակերտաց ծնողները։

Հանդէսն սկսաւ Կայս. Հիմնի՝ քայլերգով զոր դաշնակի վրայ ածեց Օր. Ս. Քաբամեան և հանդիսականք ունկնդրեցին յոտնկայս ու ծափահարեցին։ Ապա Պ. Վահան Նալբանտեան Թուրքերէն լեզուով բարեմաղթական ուղերձ մը կարդաց։ Ներկաներէն գնահատեցան մանկապարտէզի աշակերտաց երգերը, պարերը, խաղերը և արտասանութիւնները, մասնաւորապէս վարժարանին տարբեր դասընթացքէն Օր. Ցընարգիւանի, Օր. Սմէնճեանի և Պ. Լ. Բանիկեանի ֆրանսերէն արտասանութիւնները, որոնք իրենց ճկունութեամբ և յստակութեամբ զարմանք պատճառեցին ունկնդիրներուն։ Նոյնպէս բաւական յաջող էր Օր. Ս. Դափամանեանի և Օր. Նուարդ Պողոսեանի fադրը մեկը (Faust) զոր նուագեցին դաշնակի վրայ։ Ներկաները սքանչացան մանկապարտէզի աշակերտաց գլխաններով ըրած մարմնամարզի փորձերուն վրայ, որոնք իրենց դժուարին դարձուածքներուն և շարժումներուն մէջ անանկնուելի կանոնաւորութեամբ կատարուեցան, ինչ որ պատիւ կը բերէ Օր. Աղնիս Համամճեանի որ յաջողած էր այնչափ լաւ մարզել իր սանուհիները։ Մանկապարտէզի երկսեռ սաներուն շաքարէղէն նուէրներ բաժնուեցան երգիներգնդ. ու գեղեցիկ ծրարներով, և այդ պատճառն փոքրիկ մանչ ու աղջիկ աշակերտներուն զգացած ուրախութեան արտայայտութեան ձեւերը տեսնելն ալ հաճելի տեսարան մը եղաւ հանդիսականաց համար։ Ասկէ ետքն էր որ Օր. Նուարդ Պաֆմազեան, Մարի Զաքարեան ու Պ. Գ. Նազիկեան և Վ. Պաֆմազեան փոքրիկ շրջիկակարները, վարժարանին ջութակի ուսուցիչ Մարկեան էֆ.ի առաջնորդութեամբ տուած մը նուագեցին, քաւական դժուարին կտոր մը, որ յաջողեցաւ, բայց տեղն է կըսենք, որ այսպէսի հանդիսական ժամերու մէջ, լաւագոյն կ'ըլլայ փոխանակ քէֆի կտորներու աւելի սահուն ու պարզ եղանակներ ընտրել հանդիսականաց հրամցուելու համար, որպէս զի դիւրաւ մարսուին։ Ունկնդիրները մեծ ախորժով լսեցին նաև Մսրբլեանի որդւոյն փոքրիկն Երուանդի կողմէ ջութակի վրայ զարնուած Շուպէրտի Սերենատը, որ անվիճելի յաջողութիւն մը ունեցաւ։

Հանդէսին վերջին մասը կը կազմէր «Կաթիլներ» տրամախօսութիւնը զոր ներկայացուցին Օր. Արմինէ Մաղաքեան և Օր. Ադրինէ Ալչէճեան, որոնք այնչափ լաւ ու յաջողակօս կատարեցին քաղաքացի և գիւղացի աղջիկներու դերերը, որ հանդիսականք խնդրի ու զուարթութեան մէջ ողողուեցան գրեթէ։ Ժամանակը յառաջացած ըլլալով, կարելի չեղաւ լսել Մարկեան էֆ.ն որ ջութակի վրայ պիտի նուագէր Ռեվերի Ռիւսը։

Վերջապէս, վարժարանական այս հանդէսը այն ատիճան յաջող ու կանոնաւոր եղաւ որ կարելի չէ մեղ այս առթիւ չընդունուրել վարժարանին Խնամակալութեան գործունեայ անդամներն՝ Տիկին Յ. Շահամանեան և Օր. Արաքսի Արապեան որոնք Հոգաբարձութեան հետ անդուլ ջանքերով կ'աշխատին օրէ օր աւելի բարձրացնելու Արմենեան վարժարանին կրթական մակարդակը, իրենց զօրավիգ ունենալով այժմու կրթասէր Թաղ. Խորհրդոյ գնահատելի աշակցութիւնը։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՔ.— ԾՐԱՆԱՒԱՐՏՔ

Սանասարեան վարժարանի տարեկան գրաւոր քննութիւնները տեղի ունեցան յունիս 19-23ին, իսկ բերանացի հրապարակային քննութիւնները՝ նոյն ամսոյ 26-29ին։

Գրաւոր քննութիւնները կատարուեցան առանձնակի, ի ներկայութեան վարժարանին Տեսչութեան և ուսուցչական մարմնոյն։ Աշակերտները քննուեցան ուսանելոց բոլոր առարկաներուն մէջ։ Վարժարանին ուսուցչ. մանաւանդ ողջը աչքի առջեւ ունենալով քննութեանց մասին մանկավարժական արդի ընկալեալ սկզբունքները, բերանացի քննութիւնները անօգուտ և աշակերտաց առողջութեան նոյնիսկ վնասակար(*) դանելով հանդերձ, բացառաբար, այս տարի ևս իր հաւանութիւնը յայտնեց բերանացի քննութիւններ ևս կատարելու։

Քննութիւնները կը տեւէին 3/4 ժամ միայն։ 3-5 դասարան միաժամանակ քննութիւն ունէին։ Ամէն մէկ առարկայի քննութիւնը կը վարէր նոյն առարկայի ուսուցիչը։ Քննութեանց միջոցին, արգիլուած էր մէկ սրահէն միւսը երթալ. բացառութիւն կը կազմէր միայն վարժարանին փոխ-վերատեսուչը՝ Դ. Արուլեան էֆ.։ Այս կարգադրութեամբ մասամբ առաջն առնուած էր ա՛յն ղղագրգռութեան, զոր առհասարակ կ'ունենան քննութեան ենթարկուող աշակերտները, հանդիսականներու հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։

Բերանացի քննութեանց ներկայ գըտնուեցան Առաջն. Փոխանորդ Հայրը, վարժարանին Հոգաբարձուները, աշակերտաց ծնողք, կարնէրնակ ընթացաւարտներէն շատեր, կրթական պաշտօնեաներ, ևն., ևն.։ Քննութեանց մէկ մասին ներկայ գտնուեցաւ նաև Կարնոյ նահանգին կրթական Տնօրէնի փոխանորդ և իտաթէ վարժարանին Տնօրէն Ֆէյզի պէյ, քանի մը պաշտօնեաներու հետ։ Ֆէյզի պէյ, քննութեանց վերջին օրը, ուրբաթ, գոհունակութիւն և շնորհակալութիւն յայտնեց վարժարանին փոխ-վերատեսուչ Արուլեան էֆ.ին և ուսուցչական մարմնոյն։ Դոհ սրտով մեկնեցան նաև քննութեանց ներկայ գտնուող բոլոր հանդիսականները։

Հետեւեալ օրը, շաբաթ, ի պատիւ վարժարանին այս տարուան 5 ընթացաւարտներուն, ըստ սովորութեան, սեղան մը արուեցաւ։ Հրաւիրուած էին նաև վարժարանին Հոգաբարձուները և ուսուցչական մարմինը։

Ընթացաւարտներէն Պ. Արշաւիր Երկանեան շնորհակալութիւն յայտնեց Գ. Արուլեան էֆ.ին՝ եռանդուն պաշտօնավարութեան և հայրական հոգածութեան համար, Ուսուցչական մարմնոյն՝ իր արդիւնաւէտ դասախօսութեանց համար, ինչպէս նաև վարժարանին Հոգաբարձութեան ու Խնամակալութեան՝ իրենց յարատեւ ջանքերուն համար։

Փոխ-վերատեսուչը նախ շնորհակալութիւն յայտնեց Խնամակալութեան և իր Ս. նախագահին, որոնք ամէն ջանք ի գործ կը դնեն վարժարանն հեռահեաց աւելի արդիւնաւէտ և աւելի բարեկարգ վիճակի մը մէջ դնելու համար, նոյնպէս տեղական Հոգաբարձութեան ու իր նախագահ Տ. Հօր, որոնց քով բարի կամքը չի պակսիր ըստ կարելւոյն օգտակար ըլլալու համար։ Ապա գոհունակութիւն յայտնեց նոր ընթացաւարտներուն, որոնք իրենց գովելի վարքով և յառաջդիմութեամբ օրինակելի հանդիսացան ամբողջ տարին։

Այս տարւոյ ընթացաւարտներն են հետեւեալ պարսները, որոնք ընկալեալ գեղեցիկ սովորութեան մը համաձայն, յուլիս 1ին, յանպատրաստեան պաշտօն կատարել տուին, յանուն վարժարանին լուսահոգի բարերարին Մկրտիչ Սանասարեանի.—

1. Արամ Թուրունեան, Կարնոյ Կանգիւղէն
2. Արշաւիր Երկանեան, Կարնեցի
3. Արտաշէս Փամպուկեան, »
4. Խաչատուր Պէզդեան »
5. Մուշեղ Մեսրիկեան Մշեցի

Ասոնց վկայականներու բաշխման հանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար յունիս 30ին, սայթ աղբիւրէ կ'իմանամ որ Կ. Պոլսոյ Պատ. Խնամակալութեան և Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր որոշմամբ տեղի ունենալիք վարժարանին քան եւ հնգամեայ Ցորելեանի հանդէսին հետ միասին պիտի կատարուի, յառաջիկայ սեպտ. 16ին, կիրակի օր։

Վերոյիշեալ 5 ընթացաւարտներով միասին վարժարանը 26 տարուան չրջանի մէջ ունեցած է ընդամէնը 184 ընթացաւարտ, բաց ի օրիորդէ մը, որ նոյնպէս չրջանաւարտի վկայական ստացած է։

Ընթացաւարտներուն վիճակը 1906 դեկտ. 31ին կարելի էր դասաւորել հետեւեալ կերպով, ըստ վերջին վիճակագրութեան.—

Տեսուչ, Ուսուցիչ՝ Սանասարեան եւն. վարժարանց մէջ 59
Առեւտուրով զբաղող՝ վաճառական, սեղանաւոր եւն. 42
Արհեստաւոր՝ կահագործ, կողպարար, մանիսայագործ եւն. 23
Պաշտօնեայ՝ Կառավարութեան, Առաջնորդարանի, Ռէժիի, Երկաթուղւոյ եւն. 22
Բիւրեղ, երկրաչափ, ատամնաբոյժ, մեքենագործ, տարրալոյծ եւն. 16
Ուսանող՝ համալսարանի կամ բարձ. վարժարանաց մէջ՝ 12
Մեռած (Ուսուցիչ, վաճառական պաշտօնեայ եւն.) 9
Զբաղումնին մեզ անծանօթ՝ 5
Կրօնաւոր՝ 1
Համագումար 189 չրջանաւարտ, որոնցմէ 161ը Ուսումնական բաժնէն, իսկ 28ը՝ Արհեստագիտականէն։

Այս տարւոյ ընթացաւարտներէն չորսը պիտի ընդգրկեն առեւտրական ասպարէզը, իսկ մէկը՝ ուսուցչականը։ Ցաջողութիւն կը մաղթենք իրենց ի սրտէ։

Խղճի պարտք կը համարիմ հոս յայտնելու թէ Սանասարեան վարժարանը, շնորհիւ իր վարչական մարմնոյ, փոխ-վերատեսչին և ուսուցչական խումբին գիտակից, հեռանկատ և յարատեւ ջանքերու, ուսումնական և արհեստագիտական բաժիններու ծրագիրներուն վերջերս կրած բարեփոխութիւններով, պիտի գոհացնէ ամէնէն աւելի պահանջկոտներն անգամ։

Արդէն թոչակաւոր նոր աշակերտներու ընդունելութեան համար սկսած են դիմումներ ըլլալ Կարինէն, Բդիէն, Աբգակիրէն, Տրապիզոնէն, Դերջանէն եւ այլ տեղերէ Ա. Ա.

Կարին 4 յուլիս

(*) Ծ. Խ.— Մեր շնորհաւորութիւնները կը յայտնենք Սանասարեան վարժարանի Ուսուցչական Մասնաժողովին այս ուղիղ ըմբռնումին համար. Արեւելք արդէն պէտք եղած ձեւով բացատրեց հրապարակային քննութեանց վնասակարութիւնը։

ԲԵՐԱՅԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԸ

Բերայի հիւանդանոցին մէկ յիշատակն ալ կը գտնուի Ս. Երրորդութեան եկեղեցին։ Ս. Սահմանոցի մուտքդիր պատկեր մըն է այն, կախուած Ս. Լուսաւորչի պահարանին ձախ պատին վրայ և ներքեւն ունի արձանագրութիւն մը՝ որ է,

Յիշեցէք. Ի յիշատակոցի սբ. Յարութ. եկեղեցոյ այս սբ. Ըսեբաստացոյ պտիրս. ձեռամբ տրցւ. Թոխմիի վարժապետի այս չորս բարեպաշտօն անձինքներու.

1831 ապրիլ 15

Թիւրիւնճի Մնաց. Վարդերեսն
Թիւրիւնճի Մնաց. Պետրոսն
Թիւրիւնճի Մկրտիչն
Թիւրիւնճի Ամբրոսիասն

Այդ արձանագրութիւնը՝ Բերայի մէջ հիւանդանոցի մը գոյութեան հաստատիչ ըլլալէ զատ, կը յայտնէ նաև երկու կարեւոր կէտեր. նախ կ'ուսուցանէ մեզ Բերայի մէջ վաստակող կրթական հին մշակի մը անունը, զոր չգիտեմ թէ Հրանտ էֆ. Ասատուր յիշած է իր յուշերնական ճառին մէջ, երկրորդ՝ կ'որոշէ Բերայի Ս. Յարութիւն եկեղեցւոյ հաստատման թուականը, որ գրեթէ անծանօթ էր ցարդ։

Բերայի հիւանդանոցին անունով մինչեւ 1830 եղած յիշատակարաններուն մէջ այդ եկեղեցիին անունը երբեք յիշուած չտեսանք. կ'երեւի թէ այդ հիւանդանոցին մէջ ի վաղուց անտի գտնուած մատուռը, 1830ի վերջը կամ հաւանական է ըսել՝ 1831 Զատկի տօնին է որ «Ս. ԵՒՍՈՒԹԻՒՆ ԵԿԵՂԵՑԻ» անունը կրել կը սկսի։ Վ.

Մահագրեր

Խաչիկ էֆ. Մանեասեան և որդիք, Սուսուր, Կարապետ և Հրանդ Մանեասեան, Տ. և Տիկին Եաղուպ Նշատաճեան և դստերք, Տ. և Տիկին Դէդէոն Ինքսէրճեան և զաւակունք, Այրի Տիկին Եարաքէ Նշատաճեան և որդիք, Տ. և Տիկին Մկրտիչ Դաւանճեան, Տիար Պողոս Սեէֆճեան, ինչպէս նաև Նշատաճեան, Սիմոնօֆ, Մանուէլեան, Շահպազ, Գալուստեան (Ա. Պոլիս), և Մուրատեան ընտանիքները, ամենամեծ ցաւօք կը ծանուցանեն դառնադէպ մահը

ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ՄԱՆԵԱՍԵԱՆԻ

(ԾՆԵԱԼ ՆՇԱՏԱՃԵԱՆ)

որ հանգեաւ ի Տէր, երէկ, ուրբաթ, յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Եռաղարկաւորութեան պատուոյ հանդէսը պիտի կատարուի վաղը, կիրակի, ժամը 7½ին (Ը. Թ.) Մաքրիգիւղի Ս. Աստուածածին եկեղեցին և անտի մարմինը պիտի ամփոփուի Պալըգլը Ադգ. դերեզմանատունը։

Պարիզ, 14 յուլիս 1907

Սիրելիներին կատարմամբը կը մեկնի ժամը 2.16 (Ը. Ե.), 6.47 (Ը. Թ.).

Մահագրի չընդունողներուն կը խնդրուի ներկայս նկատել իբր այն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԲԵՐԱ, 12 յուլիս

Պատ. օրաթերթիդ վերջին թիւերէն մէկուն մէջ հրատարակուած Լուսաւոր վարժարանի 906—907 չրջանի տեղեկագրին մէջ զարմանօք կարդացի հետեւեալ տողերը.

«Մեր Բ. չրջանի (1904) լրացուցիչ դասընթացքի աւարտական աշակերտահիներէն մին՝ Օր. Բէրուզ Սիւզմէեան, ընտանեօք կը փոխադրուի Դատարգիւղ և կը փափաքի իր ուսումը և խօսկու վարժութիւնը կատարելագործելու համար՝ մտնել տեղւոյն Սէօքրու վարժարանը։ Մեծաւորութիւն՝ յիշեալ օրիորդին ուսումնական կարողութիւնը քննելէ յետոյ՝ զարմանօք կը հարցնէ թէ ինչ ընելու եկած է հոն. կարճ կապեմ, և նա որ ուսանելու համար գացած էր, ուսուցչուհի կը կարգուի վարժարանին»։

Այդ հատուածը ճշմարտութենէ բոլորովին զուրկ է. իրականութիւնը սա է.

Ցիշեալ Օրիորդը ընտանեկան պարագաներու բերմամբ Դատարգիւղ փոխադրուելով, թէեւ հոն Սէօքրու վարժարանը յաճախել ուզած է, սակայն այլ և այլ պատճառներով սոյն դիտաւորութիւնը իրականացած չէ, և ընթացաւարտ ըլլալէն տարի մը վերջ, այսինքն 1905ին ամառը ամուսնացած է Բրնքիբոյի մէջ, ուր օդափոխութեան գացած էին։

Սա ալ ստիպուած եմ աւելցնել թէ՝ Սիւզմէեան ընտանիքը յոյժ բարեկեցիկ ըլլալուն՝ չպիտի թոյլատրէին երբեք որ իրենց աղջիկը ուսուցչութեամբ պարապէր։

Փափաքելի է որ յետ այսու Բերայի վարժարաններու Ընդհ. Տնօրէնը հաճէր աւելի հշգրիտ տեղեկութիւններ հաղորդել իր վարած դպրոցներու արդիւնքին վրայ, որպէս զի հանրութիւնը ճշմարիտ իրողութիւններն ալ իբրեւ սիալ տեղեկութիւն չնկատէ։

Խնդրելով որ Պատ. Խմբագրութիւնդ սոյն երկտողիս անկիւն մը չնորհէ, մնամ յարգանօք EGO

ՀԱՆՐ. ՊԱՐՏԻՊ ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳ.— Բումէլիի երկաթուղիի պարտաթուղթերուն 225րդ վիճակահանութիւնը պիտի կատարուի 1907 յուլիս 19/ օգոստոս 1ին, Հանր. Պարտքի կեդրոնատեղիին մէջ, կէս օրէն առաջ, ժամը 10ին, ելմտական ու Հանրօգուտ Շինութեանց Նախարարութիւններուն և Օսմ. կայս. Պանքայի պատուիրակներուն ներկայութեան։

Կ. Պոլիս 7/20 յուլիս 5—3

Այսօրուան հեռագիրներ

ԲԱԼԿԻՌ, 26 յուլիս. — Սակարանին մէջ գործերը հեռվհեռէ կը նուազին. շահագէտներէ շատերը ամբարտաց գացած են, որով հարիւր մէկ քանի գործեր կ'ըլլան՝ այն ալ Սակարանի գործակատարներուն միջոցաւ։ Ռուսական հարիւրին հինգ տոկոսաւորէն զատ, որ 87.25ի իջաւ, միւս արժեթուղթերու գիները անուանական են։ Ռիօ Թինթոն, Սակարանը բացուելուն, 2031 ֆր. էր, բայց 2041 փակուեցաւ, վասն զի պղինձը 87.5էն 86.5ի իջած էր։ Լոնտոնի հրապարակին վրայ գործ չկայ, բացի ազամանդի հանքերու բաժնեթուղթերէն, որոնց գիները բարձրացան։ Նիւ-Եորքի մէջ գիները իրենց հակամէտ են։ Ամերիկեան երկաթուղիներու բաժնեթուղթերուն համար հրապարակը հանդարտ է։ Հարաւային Ափրիկէի արժեթուղթերը քիչ մը լաւագոյն են։

ՀԱՄԲՈՒՐԳ.— Ռումանիոյ, Կալիչիոյ, Ռուսիոյ և Ամերիկայի քարիւղներուն վաճառման համար «Լիօրոբէիչէ բեդրոլէում Իւնիոն» դրրսդին միջեւ գոյացած համաձայնութեան հետեւանքով քարիւղի գինը բարձրացաւ՝ հարիւր քիլոյին համար 1 ֆր. 20։

ՌՈՒՐԴ.— Ոճրագործ Սոլէյման, որ մահուան դատապարտուած էր, վճռարեկատեանին դիմեց։

—Յունաստանի թագաւորը յուլիս 29ին Էքս-լէ-Պէնն կը սպասուի։

—Ֆրանսայի ծովային նախարարը սեղան մը ուտաւ ճարտնական նաւաբեկեալներուն հրամանատար Կորս-Ճուրն դեր-ծովակալին և սպաներուն, որոնք վաղը Ռէյտդ պիտի դառնան։ Խիստ սիրալիր բաժակաճառ արտասանուեցան։

—Պ. տը Ֆրէսնէլի առողջական վիճակը քիչ մը բարւոքեցաւ։

—Ֆրանսայի ու Բանտայի միջեւ կնքուելիք առեւտրական պայմանագրութեան բանակցութիւնները քիչ առնէն նպաստաւոր ելքի մը պիտի յանգին։

ՎԻԵՆՆԱ.— Աթէնքի ռումանական դեսպանատան նախկին քարտուղար Պ. Միլոտոր Բարլատա հրաբրուեցաւ՝ ներկայ գտնուելու նոյն քաղաքին մէջ Ռումանիոյ նախարարապետ Պ. Սթուրցայի և Յունաստանի արտաքին գործոց նախարար Պ. Սքուլէսի միջեւ տեղի ունենալիք տեսակցութեան։

ԹՈՒՐԻՈ.— Ճարտնի և Սէուլի կառավարութեանց միջեւ կնքուած պայմանագրութեան համաձայն, Բարէա բոլորովին ձարտնի տրամադրութեանը տակ կը դրուի։ Բարէայի հիւսիսային կողմը գաղթականութեան մեծ շարժում մը կայ դէպ ի Մանչուրիա։

ՎԻԵՆՆԱ.— Զայդ կ'իմանայ Թոքիոյէն թէ ճարտնական զօրութեանց մեծ համախմբում մը կը կատարուի՝ ցամաքի և ծովի վրայ պատրաստուելու՝ Բորէայի վերջին միջադէպերէն առաջ գալիք պատասխանութեանց հանդէպ։

ՆԻՒ-ԵՈՐՔ.— Նախագահ Պ. Ռուզվէլտ տեղեկութիւն չունի թէ քարէական պատուիրակութիւն մը մօտերս Ամերիկա պիտի ժամանէ՝ բողոքելու Բորէայի վերջին միջադէպերուն համար։

—Թէքսասի մէջ նորէն ճարտնցի զինուորական լրտես մը ձերբակալուեցաւ՝ մարտկոցները լուսանկարած պահուն. այդ միջոցին նշանառութեան փորձեր կը կատարուէին։

—Ուաշինկդընէն կը հեռագրեն թէ Մանիլայի մէջ (Փիլիպպէնց կղզիներ) նոր ամբոխեանց չնչութիւնը փութացուցուած է։

ՊԵՐԼԻՆ.— Նագիոնալ Զայթունկ կ'ըսէ թէ Դերմանիոյ կայսեր ու Անգլիոյ թագաւորին միջեւ տեղի ունենալիք տեսակցութիւնը քաղաքական մեծ կարեւորութիւն պիտի չունենայ, այլ աւելի մասնաւոր հանգամանք մը պիտի ունենայ։

ԼՈՆԴՈՆ.—Հարաւային Ամերիկայի բոլոր Պետութիւնները, Լա Հէյի Դեսպանախորհուրդին որոշմանց հակառակ, Տրակոյի վարդապետութեան սկզբունքը պարտադրիչ պիտի հրատարակեն։

ՊԵՐԼԻՆ.—Մունսդէրի մէջ նոր պայքար մը կը պատրաստուի Վատիկանի մէջ կրօնապէս արգիլեալ գիրքերը սահմանող ժողովին դէմ։

—Պերլինեան Թակեպլադ կ'ըսէ թէ Բեռդերպուրգի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ չի կարծուիր որ Նիքոլա Բ. ու Վիլհէլմ Բ. օգոստոս 6ին պիտի տեսակցին։ Տանցիկի ռուսական հիւպատոսը այդ մասին տեղեկութիւն չունի։

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԱՅԷՐ

ԴԱԼԱԹԻԱ-ՊՈՒԼՍ

որ ծանօթ է սրանց, կիներու և աղջոց յատուկ իր ճաշակաւոր ու նոր բաճեւ զգեստներով, ամէն օր կը ստանայ եղանակին ապրանքները։

ԻՐԱԿԱՆ ՕՐՈՇ ԳԻՆ

ՊՕՆԷԹԸՐԻԻ ՆՈՒՐԲ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ

10—6

ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՏԱՐԱՍԱՂԱՐ

Հայուհեաց վարժարանին նպատակն է Հայ աղջիկներուն տալ լուրջ դաստիարակութիւն մը՝ զարգացած և բարեկիրթ տանտիկիններ և դաստիարակութեան գործին օժանդակներ պատրաստելու համար։ Վարժարանին տեսչութիւնը աշակերտուհիներուն ֆիզիքական, իմացական և բարոյական զարգացումը միտ դնելամիտ հոգածութեան առարկայ կ'ընէ։ Ռեկ և ամերիկացի 12 ուսուցիչներէ կազմուած ուսուցչական ձեռնտաս խումբ մը կ'աւանդէ թուրքերէն, հայերէն, անգլերէն և ֆրանսերէն լեզուները, ինչպէս նաեւ բնական, իմաստասիրական, չափական և այլ գիտութիւններ։ Մնայուն կարուի մը կ'աւանդէ ձեւագիտութեան, կարի և ձեռագործի դասերը։ Դիլերթիներու տարեթոչակն է 12 օսմ. ոսկի, որուն կէսը պէտք է հատուցանել տարեշրջանին սկիզբը, և կէսը Մնդեան արձակուրդին։ Դաշնակի և երգեհոնի համար կը պահանջուի 5, 3 և 2½ օսմ. ոսկի, դասաւանդութեան թիւին համեմատ։ Վարժարանին յառաջիկայ տարեշրջանը կը սկսի սեպտ. 11ին (Ն. Տ.) չորեքշաբթի իրիկունը։

Աւելի տեղեկութեանց համար խնդրել վարժարանին յայտագիրը, կամ դիմել Մր. Բիթի, Պայպրլ Հաուս, Կ. Պոլիս, կամ դրել Տօքթ. Ս. Լ.Ֆ. Գալֆեանի, ատենապետ խնամակալութեան, Ասարաղար։ 15—3

ԴԱԼԱԹԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆ

ՓԱՆՈՒՍ 12|26 Յուլիս

Օսմ. Քոնս. Միաչեալ 4 %	Օ. Ո.	102 38
Ամէնէն բարձր գին	»	103 04
Ամէնէն վար գին	»	102 37
Բուլգէի Երկաթուղի գոց	Ֆր.	162 ½
Ամէնէն բարձր գին	»	162 ¾
Ամէնէն վար գին	»	162 ½
Թրանզիտ	»	51 ½

ԲԱՑՈՒՄ 14|27 Յուլիս

Օսմ. Քոնս. Միաչեալ 4 %	Օ. Ո.	102 37
» » » ժամը 4ին	»	102 38
Բուլգէի Երկաթուղի	Ֆր.	162 ½
» » ժամը 4ին	»	162 ½
Քարափ Կ. Պոլսոյ	»	439 ½
Անատ. երկթ. Զարաթ. Ա.սերի	»	516 —
» » » Բ.սերի	»	514 —
» » բաժնեթղթ	Ա. Ո.	17 —
Նեղքեթի Խարիսէ	»	44 —
Նեղքեթի Խարիսէի Համիսի	»	5 22
Օսմ. Ապահ. Ընկ.	»	4 22
Օսմ. Թեսալա		19 12
Թրանսէյ բաժնեթղթ		9 50
» ժուլիանա		4 60
» պարտաթուղթ		472 —
Թրանզիտ	Ֆր.	51 ½
Տէրքոսի Ջուրի քնկ.		328 —
Գալիա Քարա Այարդ	Բ. Կ.	614 —

«ԱՐԵՒԵԼՔ»Ի ԹՈՐԹՈՆԸ — 113 —

ՅԱՆԻԷԼ ԼԷԶԻԻԷՕՐ

ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԸ

ԵՐԲՈՐԴ ՄԱՍ

ՏԻԿԻՆ ԴԵՍՊԱՆՈՒՀԻՆ

Ե.

ԼՈՒՎԻԻ ՏՈՒՆԸ

—Կընայ ըլլալ որ յաւիտեանական ըլլան այն մարդոց քովէն, որոնց Բիէր յանձնած էր իր զաւակը։ Այդ պատուական էակը վատաբար պանծնող մարդիկը կրնան Բիէրի կողմէ ներկայացած ըլլալ, խաբելով սիրուն գանձին աւանդապահները։ Ահ, իմ անբուժելի սուգիս մէջ միթիթարութիւն մը պիտի ըլլար գիտնալ թէ զաւակս այն ձեռքերուն մէջ կը գտնուի, որոնց յանձնուած է հօրը կողմէ, ո՛վ որ ալ ըլլան այդ անձերը։

— Պարոն Բիէր Պէրնալ տարիքոտ աղգականուհի մը ունէր միթէ... մօրաքոյր մը, օրինակի համար...

— Չեմ գիտեր։

— Այն տղան զոր տեսայ և որ ձերինը ըլլալ կը կարծեմ, պառաւ աղջկան մը հետ կը գտնուէր և «Մօրաքոյր Ֆանի» կը կոչուէր։

Տիկին տ'Էրքիւանսի պահ մը խորհեցաւ։

— Մօրաքոյր Ֆանի՞ մի, կրկնեց կոմսուհին մեղմաձայն։

Իր յիշողութեան ճիգը այդ բառին վրայ կեդրոնացուց, բայց գլուխը ցնցեց, առանց բան մը ըսելու։

Ցեռոյ աչխուժով յարեց.

—Ինչպէս էր այդ տղան։ Դեղեցիկ էր, այնպէս չէ՞... օ՜հ, անոր մայրը ըլլալուն համար չէ որ այդպէս կ'ըսեմ... Աչքառու գեղեցկութիւն մը ունէր... Վարդագոյն մորթ մը ունէր, խաղոր աչքեր՝ թուխ ոսկեգոյն, չիկագոյն հիանալի գանգուրներ...։ Հապա իր խօսուածքը։ Երեք տարեկան եղած միջոցին, մեծ մարդու մը պէս կը բացատրէր միտքը։

Անծանօթը մեղմօրէն խնդաց և գողոր հեգնութեամբ մը ըսաւ.

— Բայց Տիկին, ձեր փոքրիկ էթիէնը երեք տարեկան չէ, այլ ութ տարու։ Իր բիբերը կրնան աւելի մութ գոյն մը ստացած ըլլալ, ինչպէս նաեւ մազերը։ Թեւերուս գանգուրները կտրած ըլլան։ Շատ գեղադէմ տղաք երբեմն կը կորսնցնեն իրենց դիմագծերուն նրբութիւնը։ Վերջապէս լաւ խօսուածք մը երբեք աչքի չի զարներ, երբ աղէկ կրթուած է տղան։ Ցաճախակի բան մըն է ան։

— Ա՜հ, ուրեմն ինչպէս էր ձեր տեսած տղան, զոր իմս կը կարծէք, ըսաւ կոմսուհին յուսախաբ եղած։

— Սիրուն տղայ մըն էր, բայց ապերախտ տարիքի մէջ, ամգոյն, նիհար դէմքով, աղտոր, սեւ ու խելացի աչքերով... Երկրորդ ատաւմնահանութեան անկանոնութիւնները քիչ մը ուրած են բերանին ձեւը և թոթովել կուտան։ Հակառակ այդ բանին, ընտիր պարբերութիւններ կ'արտասանէ. ո՛չ արկոթերէն և ոչ ալ մանկական բառեր կ'ելլէին անոր բերանէն... Ա՜հ, մութ գոյն և կարճ կարուած մազեր ունէր։

Կապոյտ քօղին տակ թեթեւ հառաչ մը արձակեց Սօլանժ։

— Օ՜հ, մօր մը նկարագրութիւնը չէ որ կ'ընեմ ձեզի, ըսաւ կարմիր գդակով մարդը, փափուկ կարեկցութեամբ մը։ Եթէ ձերն է այդ փոքր տղան, անչուշտ ինչ աւելի ձեզի գեղեցիկ կը թուի։

—Տգեղ՞ն է ըսիք, հարցուց կոմսուհին անձկութեամբ։

—Բաւական։

—Բայց ինչո՞ւ ամգոյն ըլլայ։ Այն ատեն քաղառողջ էր, Աստուած իմ։

—Այդ տղան համեստ և գրեթէ աղքատ մէկու մը հետ կը գտնուէր։ Իր դէմքը, գէշ ձեւուած, ի վեր չէր հաներ մարմնոյն բարեձեւութիւնը։

—Չաւա՜կս, էթիէ՛նս, գոչեց Սօլանժ փղձկելով։ Օ՜հ, պարո՛ն, ո՛ւր կը գտնուի ան։ Ինչպէս կարելի պիտի ըլլայ զանի գտնել։ Ինչ բան ձեզի հաւատ կը ներշնչէ թէ ինչպէս գիտես։»

—Պիտի ըսեմ, տիկին։ Տիրոջս հաշուոյն պաշտօն մը կը կատարէի Բարիզի մէջ։

—Ո՞վ է այդ խորհրդաւոր տէրը։

—Տիկին կոմսուհի, ինքզինքը պիտի հանչցնէ ձեզի։

Ե՞րբ։

—Ինդհուպ։

—Չաւկիս անհետացման գործին մասնակցութիւն ունի՞։

—Ո՛չ։ Երեւան պիտի հանէ զանի, եթէ ձեռքէն գայ։ Կը կարեկցի ձեր վրայ՝ իբր մայր։ Մնաց որ, չի հանդուրժեր որ տղայ մը տաապալի ազդեցիկ մարդոց պատճառաւ։

—Ուրեմն մարդասիրութեա՞ն համար կը գործէ։

—Աւելութեան համար։

—Որո՞ւն դէմ։

—Ամրկա իր գաղտնիքն է, տիկին։

—Լա՛ւ։ Կ'ընդունիմ ձեր առեղծուածը։ Շարունակեցէք ձեր պատմութիւնը։

—Դիպուածաւ մտած էի ծաղկեմշակութեան ցուցահանդէս մը, որ Բարիզ քաղաքին Ջերմանցներուն մէջ սարքուած էր, Քուր լա Ռէյն։ Նստարանի մը վրայ բազմած էի, և իմ սովորութեան համաձայն — աւելի հիշդ կ'ըլլայ ըսել իմ արփդիկելով։ Օ՜հ, պարո՛ն, ո՛ւր կը գտնուիս։ Ինչպէս կարելի պիտի ըլլայ զանի գտնել։ Ինչ բան ձեզի հաւատ կը ներշնչէ թէ ինչպէս գիտես։

—Պիտի ըսեմ, տիկին։ Տիրոջս հաշուոյն պաշտօն մը կը կատարէի Բարիզի մէջ։

—Ո՞վ է այդ խորհրդաւոր տէրը։

—Տիկին կոմսուհի, ինքզինքը պիտի հանչցնէ ձեզի։

Ե՞րբ։

—Չաւկիս անհետացման գործին մասնակցութիւն ունի՞։

—Ո՛չ։ Երեւան պիտի հանէ զանի, եթէ ձեռքէն գայ։ Կը կարեկցի ձեր վրայ՝ իբր մայր։ Մնաց որ, չի հանդուրժեր որ տղայ մը տաապալի ազդեցիկ մարդոց պատճառաւ։

—Ուրեմն մարդասիրութեա՞ն համար կը գործէ։

—Աւելութեան համար։

—Որո՞ւն դէմ։

—Ամրկա իր գաղտնիքն է, տիկին։

—Լա՛ւ։ Կ'ընդունիմ ձեր առեղծուածը։ Շարունակեցէք ձեր պատմութիւնը։

—Դիպուածաւ մտած էի ծաղկեմշակութեան ցուցահանդէս մը, որ Բարիզ քաղաքին Ջերմանցներուն մէջ սարքուած էր, Քուր լա Ռէյն։ Նստարանի մը վրայ բազմած էի, և իմ սովորութեան համաձայն — աւելի հիշդ կ'ըլլայ ըսել իմ արփդիկելով։ Օ՜հ, պարո՛ն, ո՛ւր կը գտնուիս։ Ինչպէս կարելի պիտի ըլլայ զանի գտնել։ Ինչ բան ձեզի հաւատ կը ներշնչէ թէ ինչպէս գիտես։»